

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของการวิจัย

Grammatica Linguae Thai ของ สังฆราชปล้เลอกัวซ์หนังสือเล่มนี้นับเป็นหนังสือทรงคุณค่าและหายากมาก หนังสือเล่มนี้เปี่ยมไปด้วยการบันทึกประวัติศาสตร์ทางความรู้ ภูมิปัญญาของประเทศ หนังสือเล่มนี้เมื่อพิจารณาแต่เพียงชื่ออาจจะเห็นว่าเป็นเพียงหนังสือสอนไวยากรณ์ไทยแก่ฝรั่ง แต่เมื่อดูในส่วนต้นของหนังสือก็เห็นว่าไม่มีอะไรแปลกใหม่ เป็นเพียงการนำหนังสือจินดามณีมาเรียบเรียงโดยอธิบายด้วยภาษาฝรั่งเศส ซึ่งจะเป็นคุณค่าแก่คนฝรั่งเศสที่จะมาเผยแพร่ศาสนาหรืออาจรวมถึงการดำเนินการทางเมืองอื่นๆ คำอธิบายที่ผิดและมีข้อเข้าใจผิดอยู่บ้าง การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับคนไทยทั้งในสมัยก่อนและสมัยนี้ก็คือหนังสือเล่มนี้ใช้เอกสารไทยจำนวนมากเป็นแบบฝึกอ่าน มีทั้งด้านกฎหมาย ศาสนา วรรณคดี นิทาน เรื่องเล่าในสมัยนั้น ฯลฯ หนังสือนี้นับว่าเป็นเอกสารที่มีขอบเขตกว้างครอบคลุมหลายสาขามากที่สุดและมีทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง การอ่านเอกสารเหล่านี้จะได้อรรถาธิบายและสรรพวิทยาของไทย สามารถจะติดตามค้นคว้าต่อไปได้ และหากได้อ่านเอกสารที่สมบูรณ์ครบทุกเล่มก็จะเป็นนักปราชญ์ของสมัยนั้นได้ จึงเห็นได้ว่าผู้เขียนมีความรู้เรื่องไทยดีทั้งในส่วนของภาษาที่ใช้ในการสื่อสารและในส่วนตัวความรู้ที่บันทึกไว้เป็นภาษาไทย การศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยผ่านหนังสือเล่มนี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะสามารถสะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรม ความคิดความเชื่อของคนในสมัยนั้นๆ ได้ดี อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาศาสตร์ประวัติศาสตร์ของชาติได้ส่วนหนึ่ง

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาลักษณะและวิธีการสอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างชาติในสมัยนั้นในหนังสือ กรัμμαติกา แลงกวีอ ไทย ของสังฆราชปล้เลอกัวซ์

๒. เพื่อศึกษาลักษณะการถ่ายทอดภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในหนังสือ กรัμμαติกา แลงกวีอ ไทย ของสังฆราชปล้เลอกัวซ์ เพื่อให้ชาวต่างชาติได้เข้าใจไวยากรณ์ภาษาไทย

๓. เพื่อศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรม ความคิดความเชื่อของคนในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว- รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในหนังสือ กรัμμαติกา แลงกวีอ ไทย ของสังฆราชปล้เลอกัวซ์

๔. สามารถศึกษาได้ว่าหลักฐานที่เป็นหนังสือสามารถศึกษาประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการทางภาษาด้านอักขรวิธีเขียน และการเปลี่ยนแปลงความหมายในหนังสือ กรัμμαติกา แลงกวีอ ไทย ของสังฆราชปล้เลอกัวซ์

ขอบเขตของโครงการวิจัย

โครงการวิจัยนี้จะศึกษาหนังสือ Grammatica Linguae Thai ของสังฆราชปลัลเลอกัวซ์ ซึ่งจะศึกษา ลักษณะและวิธีการสอน การถ่ายทอดภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ สภาศาสตร์ วัฒนธรรม และวิวัฒนาการทางภาษา หนังสือนี้เป็นฉบับที่จัดพิมพ์ขึ้นใหม่ของสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีพ.ศ. ๒๕๕๐ ในโครงการเผยแพร่หนังสือในรูปแบบอื่นที่ทรงคุณค่า ลำดับที่ ๑๐ การจัดพิมพ์ครั้งนี้ ตรงตามต้นฉบับเดิมทุกประการ

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาเรียบเรียงคำและข้อความต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียน Grammatica Linguae Thai ทั้งภาษาไทยและภาษาฝรั่งเศส
๒. แยกหมวดหมู่ของเนื้อหาที่ปรากฏในแบบเรียนตามเนื้อหา ได้แก่ พยัญชนะ การแจก ลูกตัวอักษร จำนวนนับ หน้าที่ของคำในภาษา สำนวนเปรียบเทียบ ลำดับชั้นและของคนในสังคม เรื่องเล่าต่างๆ หลักพุทธศาสนา
๓. แยกศึกษาในแต่ละส่วนของข้อมูลโดยละเอียด
๔. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
นำมาศึกษาเปรียบเทียบกับคำ และถ้อยคำสำนวนในปัจจุบัน โดยพิจารณา อักษรวิธี การออกเสียงและความหมาย โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับหนังสือไวยากรณ์ไทยในปัจจุบัน
๕. พิจารณาความถูกต้องของการวิเคราะห์ข้อมูล
๖. สรุปผลการวิจัย

ระยะเวลาดำเนินโครงการ

ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ - เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๔

การดำเนินงาน	ระยะเวลา												หมายเหตุ	
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.		
๑. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียน Grammatica Linguae Thai	←			→										
๒. แยกหมวดหมู่ของเนื้อหาทั้งส่วนภาษาไทยและภาษาฝรั่งเศส					←			→						
๓. วิเคราะห์ข้อมูลตรวจทานความถูกต้องและสรุปผล									←		→			
๔. เขียนรายงาน											↔			
๕. เผยแพร่ผลงานการวิจัย												↔		

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของโครงการวิจัย

- สามารถทราบลักษณะและวิธีการสอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างชาติในสมัยนั้น แม้ว่าระบบการศึกษาไทยจะยังไม่ปรากฏสถานศึกษาที่มีระบบอย่างเด่นชัด
- สามารถเข้าใจลักษณะการถ่ายทอดภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเพื่อให้ชาวต่างชาติได้เข้าใจไวยากรณ์ภาษาไทย รวมถึงการใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างไปจากปัจจุบันอย่างไร
- สามารถศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมในช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว- รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่ามีลักษณะอย่างไร
- สามารถศึกษาได้ว่าหลักฐานที่เป็นหนังสือสามารถศึกษาประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการทางภาษาด้านอักขรวิธีการเขียน และการเปลี่ยนแปลงความหมายได้

บทที่ ๒

ทบทวนวรรณกรรม

เนื้อหาของบทที่ ๒ นี้จะทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับประวัติการศึกษาในสังคมไทยและประวัติความเป็นมาทั่วไปเกี่ยวกับบทบาทของมิชชันนารีที่มีต่อวงการการศึกษาของไทย ดังนี้

ธีระ นุชเปี่ยมและคณะ(๒๕๔๙) ได้วิจัยศึกษาภาพรวมการศึกษากำเนิดและพัฒนาการอุดมศึกษาในประเทศไทย ได้กล่าวถึงระบบการศึกษาไทยในช่วงสมัยต่างๆ โดยกล่าวถึงระบบการศึกษาในสมัยโบราณของไทยเอาไว้ว่า การศึกษาแบบดั้งเดิมของไทยผูกพันใกล้ชิดกับศาสนา และการศึกษาระดับสูงนอกจากจะได้แก่การศึกษาสำหรับเจ้านายชั้นสูงก็คือการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ เมื่อมีการรับแบบแผนการศึกษาสมัยใหม่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บทบาทของ “วัด” ในการให้การศึกษาแก่กุลบุตรและการจัดการศึกษาด้านปริยัติธรรมก็ค่อย ๆ ลดน้อยลงไป การศึกษามุ่งเน้นไปใน “ทางโลก” นั่นคือเพื่อสนองความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญด้านต่างๆ มากขึ้น การจัดการเรียนการสอนปัจจุบันอุดมศึกษาไทยพัฒนามายาวไกลนับตั้งแต่เริ่มมีการจัดตั้งสถาบันชั้นสูงขึ้นในประเทศไทย การก่อตั้งโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าฯ ขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๓๐ นับเป็นจุดเริ่มต้นของอุดมศึกษาไทย การศึกษาชั้นสูงของไทยที่ผูกพันกับศาสนามีมาแต่สมัยโบราณและวิวัฒนาการสืบต่อมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ แม้เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาด้วยการรับเอาการศึกษาสมัยใหม่เข้ามาในประเทศไทยแล้ว การศึกษาด้านศาสนาก็ยังคงอยู่ อย่างไรก็ตามโดยรวมแล้วการศึกษายังอยู่ในวงจำกัด และเฉพาะเพศชายเท่านั้นที่มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน การศึกษาไทยก่อนสมัยรัตนโกสินทร์ปรากฏหลักฐานที่มีมาแต่ครั้งสุโขทัย ศิลจารึกพ่อขุนรามคำแหงกล่าวถึงกระบวนการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนซึ่งก็คงจะเน้นในเรื่องศาสนาและศีลธรรม ผู้ถ่ายทอดความรู้คือ พ่อขุนรามคำแหง พราหมณ์ พระภิกษุ และนักปราชญ์ราชบัณฑิต เมื่อถึงสมัยอยุธยาการศึกษายังคงผูกพันอยู่กับสถาบันศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนมุ่งไปที่การอ่าน การเขียน และวิชาคำนวณควบคู่ไปกับวิชาศีลธรรมและภาษาสมัครหากต้องการจะเรียนให้สูงขึ้นเป็นการเฉพาะ เช่น โหราศาสตร์ คณิตศาสตร์ การแพทย์ และวิชาช่างต่างๆ ก็จะต้องชวนขวายเป็นสืบเสาะหาอาจารย์เรียนเป็นพิเศษ แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีการเรียนวิชาชั้นสูง เช่นพงศาวดาร กฎหมาย และศาสตร์อื่นๆ การศึกษาเล่าเรียนวิชาชั้นสูงเหล่านี้คงจะจำกัดอยู่แต่ในบรรดาขุนนางและเจ้านายชั้นสูงในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ศาสนาได้รับการอุปถัมภ์และทำนุบำรุงเป็นพิเศษพระองค์ทรงออกผนวชและและโปรดให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตช่วยกันแปลและแต่งคำประพันธ์ “มหาชาติคำหลวง” ขึ้นเมื่อคราวฉลองพระศรีมหาธาตุเมืองพิษณุโลก ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (หรือใกล้เคียงกัน) มีการจัดระบบการสอบพระปริยัติธรรมกำหนดระดับความรู้เป็น ๓ ชั้น คือ เปรียญเอก มีความรู้สอบไล่ได้พระสูตร พระ

วินัยและพระปรมาภิไธย เปรี๊ญโทสบได้เพียงพระสูตรและพระวินัย และเปรี๊ญตรีสบได้แต่พระสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมมิได้เป็นเพียงการศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้แตกฉานในพระไตรปิฎกเท่านั้น หากแต่ถือเป็นการศึกษาชั้นสูงของชาติในสมัยนั้นด้วย เพราะตั้งแต่รัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศเป็นต้นมา ผู้ที่จะเป็นขุนนางมียศบรรดาศักดิ์จะต้องเป็นผู้ที่ได้บวชเรียนแล้ว ในส่วนของการศึกษาโดยทั่วไปนั้น สมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดให้พระโหราธิบดี แต่งแบบเรียน “จินตามณี” ซึ่งถือกันว่าเป็นตำราเรียนเล่มแรกของไทย ตำราเรียนเล่มนี้ ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์มีการแต่ง “จินตามณี” เล่ม ๒ โดยกรมหลวงวรวงศาธิราชสนิท ใช้กันต่อมาจนถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากนั้นการเข้ามาติดต่อกับชาวต่างชาติทั้งตะวันตกและเอเชียได้นำเอาความรู้และศิลปะวิทยาการต่างๆ ตลอดจนศาสนาคริสต์เข้ามาด้วย คนไทยสมัยอยุธยาจึงได้รับความรู้และศิลปะวิทยาการเหล่านั้นไว้ได้มากพอสมควร เช่น ภาษาต่างประเทศ การประปา การหล่อปืนไฟ การใช้ปืนใหญ่ การฝึกทหารตามแบบตะวันตก ดาราศาสตร์ และสถาปัตยกรรม เป็นต้น โรงเรียนแห่งแรกมีหลักฐานว่าได้ก่อตั้งขึ้นในสมัยอยุธยา เป็นโรงเรียนในคริสต์ศาสนาก่อตั้ง โดยบาทหลวงเยซุอิต

De Valguanera ใน พ.ศ. ๒๑๙๙ โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นนั้น มีบาทหลวง ๔ ท่าน และภราดาอีก ๑ คน เป็นผู้สอน นอกจากการดำเนินงานด้านการศึกษาของคณะเยซุอิตดังกล่าวแล้ว ในช่วงพ.ศ. ๒๒๐๘-๒๒๐๙ คณะมิชชันนารีฝรั่งเศสได้ก่อตั้ง “Saint Joseph Campus” ประกอบด้วยสำนักงานของบาทหลวงที่เป็นหัวหน้าคณะ ที่พักของบาทหลวง สถานที่พักรับรองพระในคริสต์ศาสนาที่เดินทางมาเยือน โบสถ์ และโรงเรียนสามเณร (seminary) ซึ่งเรียกว่า “วิทยาลัย” (college) การจัดการศึกษาสมัยธนบุรียังเป็นแบบเดียวกับสมัยอยุธยา คือ อาศัยวัดและพระสงฆ์เป็นแหล่งเรียนรู้และให้การศึกษา สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้สร้างวัดและแสวงหาพระสงฆ์ที่มีคุณธรรมและความรู้มาตั้งเป็นพระราชาคณะและเจ้าอาวาส เพื่อให้ความรู้ด้านพระปริยัติธรรมและภาษาไทย โปรดให้รวบรวมคัมภีร์พระไตรปิฎกจากที่ต่างๆ มาชำระ และให้พระราชาคณะเสาะแสวงหาตำราซึ่งถูกนำไปซุกซ่อนไว้ในที่ต่างๆ เพราะกลัวพม่าจะทำลาย มาเก็บรวบรวมไว้ เพื่อใช้ศึกษาเล่าเรียนต่อไป การศึกษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ยังคงดำเนินไปตามประเพณีการศึกษาไทยโบราณจนกระทั่งถึงช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อถึงช่วงนี้อิทธิพลของตะวันตกเริ่มกลับเข้ามาใหม่ หลังจากความสัมพันธ์ของไทยกับตะวันตกได้เสื่อมลงไปภายหลังสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและการเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า แม้ว่าจะมีการฟื้นฟูวรรณคดีและการแต่งหนังสือ รวมทั้งมีการเผยแพร่ความรู้และศิลปวิทยาการแก่ประชาชนทั่วไปด้วยวิธีการต่างๆ แต่การศึกษาเล่าเรียนก็ยังเน้นไปในด้านศาสนาและศีลธรรม รวมทั้งวิชาเฉพาะสำหรับการประกอบอาชีพ ดังเช่นในช่วงสมัยที่ผ่านมากการศึกษาของเจ้านายชั้นสูงประกอบด้วยการเริ่มเรียนภาษาไทยตั้งแต่ยังเยาว์ เมื่ออายุได้ ๗ ชันษา พระองค์ชายก็จะเรียนภาษามคธหรือภาษาบาลี ส่วนพระองค์หญิงจะเรียนเกี่ยวกับการเรือนเพิ่มเติมจากภาษาไทย เมื่อถึงเวลาโสกันต์ (โกนจุก) คือ อายุได้ ๑๓ ชันษาสำหรับพระองค์ชายและ ๑๑ ชันษาสำหรับพระองค์หญิง ก็จะศึกษาเล่า

เรียนในระดับสูงขึ้น พระองค์ชายจะผนวชเป็นสามเณร เรียนพระธรรมและวิชาการที่สนพระทัย โดยปกติการบวชจะใช้เวลา ๑ พรรษา จากนั้นจะสึกออกมาและเรียนเฉพาะวิชาการที่สนพระทัย ตามสำนักที่เชี่ยวชาญต่าง ๆ ส่วนการเรียนวิชาการชั้นสูงเกี่ยวกับการบริหารกิจการมบ้านเมือง ก็จะเรียนในลักษณะปฏิบัติ คือ ฝ่าถวายรายงานและสั่งการต่าง ๆ จนอายุครบบวช คือ ๒๐ ชันษา ก็จะผนวชเพื่อเรียนพระธรรมวินัยและคาถาอาคม เมื่อลาผนวชจึงถือว่าสำเร็จการศึกษา และพร้อมถวายตัวเข้ารับราชการ สำหรับพระองค์หญิงก็จะเรียนวิชาการบ้านการเรือนและวิชาเฉพาะด้านที่สนพระทัย เพื่อเตรียมตัวสำหรับการเป็นขัตติยนารีต่อไปเมื่อถึงแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามโดยมีพระราชประสงค์พิเศษอย่างหนึ่ง คือ “ให้เป็นแหล่งเล่าเรียนวิชาความรู้ของมหาชนไม่เลือกชั้น บรรดาศักดิ์” ถ้าจะเรียกอย่างทุกวันนี้ก็คือ จะให้เป็นมหาวิทยาลัย พระองค์โปรดฯ ให้จารึก ความรู้ต่าง ๆ ทั้ง ด้านวรรณคดีและอักษรศาสตร์ แบบเรียนภาษาไทย (ปฐม ก.กา สุบินกุมาร ประถมมาลา ประถมจินตตามณี เล่ม ๑-๒) ตำราวิชาชีพ เช่น โหราศาสตร์ การแพทย์ คณิตศาสตร์วิชาช่าง และวิชาเสมียน สำหรับใช้ศึกษาเล่าเรียนด้วยวิทยาการอย่างหนึ่งซึ่งจะมี ผลต่อพัฒนาการของการศึกษาสมัยใหม่ คือ วิทยาการด้านการพิมพ์ หมอบรัดเลย์ (Dr. Daniel Beach Bradley) เป็นผู้นำเอาแท่นพิมพ์โลหะและตัวพิมพ์ภาษาไทยเข้ามาในสยามในเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๗๙ และตั้งโรงพิมพ์ขึ้นเป็นแห่งแรกที่ปากคลองบางกอกใหญ่ โรงพิมพ์นี้ได้ จัดพิมพ์หนังสือและสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ จำนวนมาก ตั้งแต่หนังสือสอนศาสนา ตำราและ แบบเรียน เอกสารราชการ (รวมทั้ง “กฎหมายตราสามดวง” ซึ่งชำระในสมัยรัชกาลที่ ๑) พระราชพงศาวดาร ไปจนถึงหนังสือพิมพ์ คือ “บางกอกกรีตเตอร์” ซึ่งถือว่าเป็นหนังสือพิมพ์เล่มแรก ของไทยพัฒนาการดังกล่าวนี้ย่อมมีผลสำคัญต่อการส่งเสริมการอ่านและการแพร่หลายของ ความรู้และความคิดด้านต่าง ๆ ในหมู่ประชาชน แม้ว่าอาจจะยังไม่กว้างขวางนักก็ตามพัฒนาการ อีกประการหนึ่งก็คือเป็นการวางรากฐานสำคัญของการศึกษาสมัยใหม่เช่นกันคือ การจัดตั้ง โรงเรียน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในระยะแรกเริ่มคือคณะมิชชันนารี ผลจากการดำเนินงานในเรื่องนี้ เริ่มตั้งแต่การตั้งโรงเรียนชายขึ้นที่ตำบลวัดแจ้งใน พ.ศ. ๒๓๙๕ ดันแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (และพัฒนาต่อมาโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยในปัจจุบัน) ทำให้มีการ ขยายการศึกษาสำหรับทั้งหญิงและชายขึ้นอย่างกว้างขวางทั้งในกรุงเทพฯ และหัวเมือง เช่น เชียงใหม่ ลำปาง น่าน เชียงราย ราชบุรี และนครศรีธรรมราช ในเวลาต่อมาในช่วงสมัยดังกล่าว นี้ แม้ว่าการศึกษาชั้นสูงกว่าในระดับโรงเรียนยังมิได้เกิดขึ้น (ยกเว้นการศึกษาของคณะสงฆ์) แต่ก็เริ่มมีตำราและแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้บ้างแล้ว ซึ่งมาจากตะวันตกเช่นกันเช่น ใน พ.ศ. ๒๔๐๙ หมอบรัดเลย์ เสนอให้มีการตั้ง “ยูนิเวอร์ซิตี” หรือมหาวิทยาลัยเพื่อ “จะได้รู้ถนัดในภาษาต่าง ๆ และมีปัญหาตรึงตรองคิดกระทำการงานให้สำเร็จตลอดไปได้ พอสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินเมือง สยามจะวางพระทัย ใช้อำนาจใหญ่แก่เขาได้ ไม่ต้องกลัวว่าจะเสียราชการไป” ข้อเสนอนี้ ย่อมมีผลในแง่ของการวางรากฐานทางความคิดสำหรับการพัฒนาระบบการศึกษาสมัยใหม่ขึ้น ในแผ่นดินไทยในรัชสมัยต่อ ๆ มา

วุฒิชัย มูลศิลป์ (๒๕๕๐) ได้กล่าวถึงลักษณะสภาพสังคมไทยกับความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมกับชาติตะวันตกตั้งแต่ พ.ศ. ๒๐๕๔ ซึ่งตรงกับสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๐๓๔-๒๐๗๒) แห่งกรุงศรีอยุธยา โปรตุเกสเป็นชาติตะวันตกชาติแรกที่เดินทางเข้ามาติดต่อดำขายกับกรุงศรีอยุธยา วัฒนธรรมสำคัญที่พ่อค้าโปรตุเกสนำเข้ามาเผยแพร่คือคริสต์ศาสนารัฐบาลไทยได้เปิดรับวัฒนธรรมของชาติตะวันตกและให้เสรีภาพในการนับถือและเผยแผ่ศาสนาแก่ชาวต่างประเทศ อนุญาตให้สร้างโบสถ์คริสต์และมีบาทหลวงคาทอลิกคณะต่างๆ เช่น โดมินิกันและฟรานซิสกันเดินทางเข้ามาเผยแผ่ศาสนาแก่ชาวพื้นเมือง เช่น ไทย ลาว มอญ ญวน จีน ฯลฯ แต่ไม่ค่อยจะประสบความสำเร็จ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธและไม่สนใจเรื่องศาสนาอื่น ต่อมาในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙-๒๒๓๑) ความสัมพันธ์กับชาติตะวันตกได้เจริญสูงสุด คณะบาทหลวงฝรั่งเศสนิกายเยซูอิตเข้ามามีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนา และชักชวนให้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศสเปิดสัมพันธไมตรีกับไทย คณะบาทหลวงฝรั่งเศสได้นำศิลปวิทยาการต่างๆ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมสำคัญๆ ของตะวันตกมาสู่สังคมไทย เช่น ระบบการศึกษาในโรงเรียนการแพทย์ สถาปัตยกรรม และวิชาการในแขนงต่างๆ เป็นต้นว่า ภูมิศาสตร์ ดาราศาสตร์และวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา (พ.ศ. ๒๒๓๑-๒๒๔๖) เป็นต้นมา สัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับชาติตะวันตกได้เสื่อมลง คณะบาทหลวงส่วนใหญ่เดินทางออกนอกราชอาณาจักร ศิลปวิทยาการตะวันตกต่างๆ จึงมิได้สืบทอดและแพร่หลายในหมู่ราษฎร ยกเว้นศาสนาคริสต์ซึ่งยังคงเผยแผ่อยู่ในหมู่ชาวต่างชาติและชาวไทยบางส่วนที่เลื่อมใสมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตัวอย่างของวัฒนธรรมตะวันตกที่ปรากฏในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้แก่ เทคโนโลยีด้านการก่อสร้าง เช่น การต่อเรือการสร้างป้อมปราการ และเคหสถาน โดยใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกและเทคโนโลยีอื่นๆ เช่น การหล่อปืนใหญ่ และการสร้างหอดูดาว วัฒนธรรมตะวันตกได้แพร่หลายมากขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา ใน พ.ศ. ๒๓๗๑ ทรงมีพระบรมราชานุญาตให้มิชชันนารีชาวยุโรป คือ คาร์ล กุซลาฟ (Karl Gutzlaff) และเจคอบ ทอมลิน (Jacob Tomlin) เข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์เป็นครั้งแรกตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๗๔ เป็นต้นมา มิชชันนารีอเมริกัน เช่น หมอบรัดเลย์ หมอสมิท ฯลฯ ได้เข้ามารับผิดชอบการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ต่อจากมิชชันนารีชาวยุโรป และมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่วัฒนธรรมตะวันตกในสังคมไทยด้วย เนื่องจากมีโอกาสใกล้ชิดกับราษฎร ส่วนพวกคาทอลิกซึ่งเข้ามาสอนศาสนาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีก็ได้มีบทบาทมากขึ้น ตั้งแต่สังฆราชปัลเลอกัวซ์ (Pallegoix) เข้ามาไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประเทศไทยได้มีสัมพันธไมตรีกับนานาชาติเพิ่มมากขึ้น โดยได้ทำสนธิสัญญากับอังกฤษ ในสมัยที่เซอร์ จอห์น บาวริง เป็นราชทูตเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๘ เรียกว่า สนธิสัญญาบาวริง (Bowring Treaty) และสนธิสัญญากับประเทศอื่น ๆ ในทำนองเดียวกับสนธิสัญญาบาวริงในเวลาต่อมา สนธิสัญญาเหล่านั้นได้อนุญาตให้ชาวต่างประเทศเข้ามาติดต่อ

ค้าขายกับราษฎรโดยเสรี ชาวต่างประเทศจึงเดินทางเข้ามาอาศัยในประเทศไทยมากขึ้นกว่าแต่ก่อน จำนวนมิชชันนารีอเมริกันและคาทอลิกก็ได้เพิ่มขึ้นด้วย และกระจายกันเผยแผ่ศาสนาทั้งในเขตพระนครและหัวเมืองต่างๆ ทำให้วัฒนธรรมตะวันตกแพร่หลายเข้าไปถึงชนบท ในรัชกาลนี้ได้เริ่มมีการเรียนภาษาอังกฤษเป็นครั้งแรกโดยจ้างผู้หญิงชาวอังกฤษมาสอนในพระบรมมหาราชวัง นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิรูปประเทศและสนับสนุนให้นำศิลปวิทยาการตะวันตกแขนงต่างๆ เข้ามาเผยแพร่ โดยเฉพาะการศึกษา การแพทย์ การคมนาคม การสื่อสาร เป็นต้น ยังทรงจ้างผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศมาเป็นที่ปรึกษาในการพัฒนาความเจริญในด้านต่างๆ รวมทั้งทรงส่งนักเรียนไทยไปศึกษาในต่างประเทศ เพื่อนำความรู้และวิทยาการต่างๆ มาช่วยสร้างความเจริญให้บ้านเมืองอีกด้วย ดังนั้นวัฒนธรรมตะวันตกจึงได้ผสมผสานอยู่ในสังคมไทยมากขึ้นเรื่อยๆ ไรก็ตาม ในช่วงเวลานับตั้งแต่ไทยทำสนธิสัญญาบาวริง จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๐ ซึ่งเป็นปีที่ยกเลิกสนธิสัญญาซึ่งไม่เป็นธรรมทั้งหมดได้สำเร็จนั้น วัฒนธรรมตะวันตกที่ผสมผสานอยู่ในสังคมไทย ยังคงมีสภาพเป็น "ของฝรั่ง" อยู่มาก และยังมีได้ผสมกลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของชาวไทย แต่หลังจาก พ.ศ. ๒๔๘๐ แล้ว วัฒนธรรมตะวันตกได้หลั่งไหลเข้ามาสู่สังคมไทยมากขึ้น และได้ผสมผสานจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยปัจจุบัน

สุทธิศักดิ์ ระบอบ สุขสุวรรณนท์ (๒๕๕๓) ได้กล่าวเกี่ยวกับสังฆราชปัลเลอกัวซ์ว่า พระสังฆราชฌ็อง- บัปติสต์ ปัลเลอกัวซ์ (Bishop Jean- Baptiste Pallegoix) เป็นผู้มีความรู้ทางภาษาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ดาราศาสตร์ เคมี ฟิสิกส์ การชุบแร่โลหะ วิชาไฟฟ้า และวิชาถ่ายรูป โดยส่วนใหญ่เกิดจากการอ่านตำราและทดลองทำด้วยตนเองจนประสบความสำเร็จ และได้นำเอาวิทยาการสมัยใหม่เหล่านี้เข้ามาเผยแพร่ในเมืองไทย สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ส่งผลให้ชาวสยามได้นำความรู้เหล่านี้มาพัฒนาประเทศให้เท่าเทียมกับอารยประเทศ สังฆราชปัลเลอกัวซ์ได้พิมพ์หนังสือเกี่ยวกับภาษาศาสตร์เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือไวยากรณ์ภาษาไทย (Grammatica Linguae Thai) สำหรับอำนวยความสะดวกทางด้านภาษาแก่คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสในกรุงเทพฯ พิมพ์ที่โรงพิมพ์โรงเรียนอัสสัมชัญ (EX Typographia, Collegii Assumptionis, B.M.V. หรือ Assumption College Press) ในกรุงเทพฯ เมื่อค.ศ. ๑๘๕๐ (พ.ศ. ๒๓๙๓) มีความหนาทั้งสิ้น ๒๔๑ หน้า นับเป็นหนังสือฉบับแรกของไทยที่ได้รับการตีพิมพ์แทนการเขียนด้วยลายมือเหมือนอย่างแต่ก่อน

ยุวดี มณีกุล(๒๕๕๐) ได้กล่าวถึงประวัติของสังฆราชปัลเลอกัวซ์เอาไว้ว่า พระสังฆราชยอห์น บัปติस्ता ปัลเลอกัวซ์ (Pallegoix Mgr.) เกิดเมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๔๘ ที่เมืองคอมแบร์โตล ประเทศฝรั่งเศส ท่านบวชเป็นพระสงฆ์เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๗๑ และได้รับมอบหมายให้เดินทางมายังราชอาณาจักรสยามเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๓ เบื้องแรกท่านได้รับมอบหมายให้ดูแลคริสตังที่อยู่อยุธยา ดูแลการสร้างวัดข้างตาคูรัสถ์หลังใหม่ และได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัด

คอนเซปชัน เมื่อพ.ศ.๒๓๗๘ ขณะนั้นท่านอายุ ๓๐ ปี ท่านได้สร้างวัดคอนเซปชันหลังปัจจุบันขึ้น และพักอยู่ที่วัดนี้จนได้รับแต่งตั้งเป็นพระสังฆราชผู้ช่วย พ.ศ.๒๓๘๑ ท่านได้รับแต่งตั้งเป็นประมุขมิสซังสยาม เมื่ออายุ ๓๓ ปี จากนั้นอีก ๖ ปี จึงได้ย้ายไปพักที่อาคารสำนักมิสซังฯ ที่ท่านสร้างขึ้นใหม่ที่วัดอัสสัมชัญ บางรัก ในระหว่างที่เป็นเจ้าอาวาสวัดคอนเซปชันเป็นเวลา ๙ ปี ท่านได้เข้าเฝ้าเจ้าฟ้ามงกุฎ เมื่อครั้งทรงผนวชอยู่ที่วัดสมอราย (วัดราชาธิวาส) ท่านได้ถวายความรู้เรื่องภาษาละติน ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ ดาราศาสตร์ ฟิสิกส์ และเคมี ส่วนท่านได้เรียนรู้เกี่ยวกับภาษาบาลี ภาษาไทย และวัฒนธรรมไทยจากพระองค์เช่นเดียวกัน พ.ศ.๒๓๗๗ พระสังฆราชปลัดเลอกัวซ์ผู้ช่วยเป็นโรคปอดบวม ต้องเดินทางไปรักษาตัวที่สิงคโปร์ ต่อมาป่วยเป็นโรคบิด โรคหิวาต และมีปัญหาทางสายตา จวบจนมรณภาพที่สำนักพระสังฆราช เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๕ รวมอายุ ๕๗ ปี ใช้ชีวิตในสยามนานถึง ๓๐ ปี หลังจากมรณภาพ คณะมิชชันนารีได้เข้าถวายจดหมายรายงานแด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงมีพระราชหัตถเลขาตอบมาว่าพระองค์มีพระราชประสงค์จะจัดงานศพของประมุขมิสซังผู้ล่วงลับด้วยพระองค์เองอย่างสมเกียรติเท่าที่จะทำได้ และตามที่ศาสนาคริสต์อนุญาตให้ทำได้ พระองค์ทรงให้เหตุผลถึงมิตรภาพอันดีที่ไม่เคยเสื่อมคลายระหว่างพระองค์กับพระสังฆราชผู้ล่วงลับ ตั้งแต่แรกเริ่มรู้จักกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสังฆราชปลัดเลอกัวซ์เป็นคนกลางที่ทำให้พระองค์สามารถติดต่อกับสมเด็จพระสันตะปาปาปิโอ ที่ ๙ พระมหากษัตริย์แห่งกษัตริย์ทั้งหลายบนแผ่นดินนี้ พระสังฆราชปลัดเลอกัวซ์เขียนหนังสือเกี่ยวกับเมืองไทย ๒ เล่ม ได้แก่ 'เล่าเรื่องกรุงสยาม' เป็นบันทึกเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีของชาวไทยที่ท่านได้พบเห็นมา ท่านนำต้นฉบับไปจัดพิมพ์ที่ประเทศฝรั่งเศส เมื่อคราวที่ท่านเดินทางไปเยี่ยมบ้าน อีกเล่มเป็นพจนานุกรมภาษาไทย ละติน ฝรั่งเศส อังกฤษ ชื่อ 'ศัพท์จะนะ พาสาไท' จัดพิมพ์ที่กรุงปารีส เช่นเดียวกัน เมื่อ พ.ศ.๒๓๘๗ ท่านยังเป็นคนแรกที่นำการถ่ายภาพเข้ามาในสยาม โดยส่งกล้องถ่ายรูปเข้ามาเมื่อ พ.ศ.๒๓๘๘ (สมัยรัชกาลที่ ๓) ท่านเริ่มถ่ายรูปบนแผ่นเงิน ทำให้เชื้อพระวงศ์และขุนนางสนใจและมาถ่ายภาพกับท่านมากขึ้น จนกระทั่งการถ่ายภาพได้แพร่หลายไปที่ด้านวิทยาศาสตร์ ท่านเป็นผู้ที่สนใจค้นคว้าวิชาความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ท่านได้ทดลองค้นคว้าทางเคมี จนมีผู้มาขอเรียนวิชาจากท่านเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ท่านยังสั่งซื้อแว่นตามาจากยุโรป และได้นำไปถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บางส่วนได้มอบเป็นของกำนัลแก่ขุนนางผู้ใหญ่ บุรณะวัดคอนเซปชัน วัดคอนเซปชันเป็นวัดในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกหลังแรกที่ตั้งอยู่ในเมืองบางกอก ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา โดยพระสังฆราชลาโน (Mgr. Laneau) พระสังฆราชลาโนเริ่มสร้างวัดคอนเซปชันหลังแรกขึ้นเมื่อพ.ศ.๒๒๑๗ เป็นโบสถ์ขนาดเล็กสร้างด้วยไม้ เอกสารบางฉบับกล่าวว่าสร้างด้วยอิฐฉาบปูน ท่านตั้งชื่อวัดแห่งนี้ว่า 'วัดแม่พระปฏิสนธิ' คราวเสียกรุงครั้งที่สอง คริสตังที่กรุงศรีอยุธยาได้ลี้ภัยไปอยู่ที่เขมร จนเมื่อพ.ศ.๒๓๑๒ หลังจากที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชได้แล้ว จึงได้รวบรวมคริสตังทั้งหมด (ทั้งชาวโปรตุเกสและชาวเขมร) กลับมาอยู่ที่บางกอก ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

มหาราช จนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีชาวเขมรและชาวญวนอพยพมาอยู่ร่วมกับชาวโปรตุเกสที่วัดคอนเซ็ปชัน ทำให้ต้องสร้างวัดขึ้นอีกหนึ่งหลัง คือวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ ช่วงที่บาทหลวงปลัลเลอกัวซ์เป็นเจ้าอาวาส ท่านได้สร้างโบสถ์หลังใหม่ คือหลังปัจจุบันนี้

อัมพร แก้วสุวรรณ(๒๕๒๑)ได้กล่าวถึงแบบเรียนภาษาไทยด้วยการศึกษาค้นคว้ามุ่งหมายเนื้อหาของแบบเรียนภาษาไทยและกล่าวถึงข้อพิจารณาศึกษาแบบเรียนในแต่ละเล่มไว้อย่างน่าสนใจว่า การศึกษาของไทยในอดีตไม่ปรากฏว่าได้มีแบบเรียนเล่มใดเกิดขึ้นก่อนในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยสุโขทัยนั้นพบว่าได้เริ่มมีการใช้ตำราเรียนภาษาบาลีกันบ้างแล้ว แบบเรียนที่ยอมรับกันว่าเป็นแบบเรียนภาษาไทยเล่มแรกคือ จินตามณี แต่งขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยพระโหราธิบดีได้เป็นผู้แต่ง และใช้สืบเนื่องมาจนถึงสมัยของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยสภาพการศึกษาทั่วไป รัฐมิได้เป็นผู้จัดการศึกษาแก่ประชาชน เนื้อหาวิชาและแบบเรียนเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของพระภิกษุสงฆ์ จุดมุ่งหมายการเล่าเรียนมุ่งเรียนเขียนอ่านเพื่อใช้ในราชการ หรือร่ำเรียนฉันทลักษณ์ตามพระราชนิยม ต่อมาได้มีการจัดการศึกษาอย่างมีรูปแบบของคณะนักสอนศาสนาต่างชาติในสมัยพระนารายณ์ จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดแบบเรียนภาษาไทยเล่มแรกขึ้น สาเหตุที่ทำให้พระโหราธิบดีแต่งหนังสือจินตามณีขึ้นก็เพื่อเป็นหนังสือสำคัญที่ผู้ใดเรียนแล้วจะมีความรู้แตกฉานในด้านอักษรศาสตร์ เสมือนหนึ่งมีแก้วสารพัดนึก หนังสือจินตามณีมีหลายฉบับได้แก่ จินตามณีฉบับพระเจ้าบรมโกศ จินตามณีฉบับความแปลก จินตามณีฉบับความพ้อง จินตามณีฉบับกรมหลวงวงษาธิราชสนิทและจินตามณีฉบับหมอบรัดเลย์ ส่วนการเรียนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังคงเป็นการเรียนแบบไม่มีแบบแผน (Informal Education) รัฐยังมิได้จัดการศึกษาโดยตรง สภาพการศึกษายังคงเป็นการนำบุตรหลานไปฝากไว้กับพระสงฆ์ตามพระอาราม พระสงฆ์เป็นผู้สั่งสอนวิชาการและแนวทางความประพฤติต่างๆ ผู้เรียนแต่ละคนจะมีวิชาการต่างๆไม่เสมอกันแตกต่างกันไปตามความรู้ของพระสงฆ์ผู้เป็นอาจารย์นอกเหนือจากหนังสือจินตามณีที่เป็นแม่แบบตำราที่ศึกษากันแล้ว ยังมีปฐมมธมาลา ประถม ก กา ประถม ก กา หัดอ่าน อักษรนิติ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับอิทธิพลจากประเทศตะวันตกจึงทำให้รูปแบบการศึกษาไทยเปลี่ยนแปลงไป รัฐเริ่มทำหน้าที่จัดระบบการศึกษามีการกำหนดเกี่ยวกับครู ตำราเรียน สถานที่เรียนและมีการสอบความรู้เพื่อเลื่อนชั้นในปีพ.ศ.๒๔๑๓ มีโรงเรียนที่เรียกว่า “โรงสกูล” เพื่อสอนหนังสือแก่มหาดเล็กในพระบรมมหาราชวัง ในปีพ.ศ.๒๔๑๔ ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนหลวงแห่งแรกขึ้น โดยมีหลวงสารประเสริฐ ซึ่งต่อมาคือ พระยาศรีสุนทรโวหาร(น้อย อาจารย์ยางกูร) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้โรงพิมพ์หลวงพิมพ์ตำราเรียนภาษาไทยชุดมูลบทบรรพกิจขึ้นเพื่อใช้เป็นแบบเรียนหนังสือไทยเบื้องต้น

หนังสือแบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจนี้พระยาศรีสุนทรโวหาร(น้อย อาจารย์ยางกูร) ได้เรียบเรียงขึ้นเมื่อครั้งยังเป็นขุนสารประเสริฐ ปลัดกรมพระอาลักษณ์ แบบเรียนชุดนี้มีจำนวน ๕ เรื่องคือ มูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน และพิศาลการ์นต์ หนังสือชุดนี้เป็นแบบเรียนภาษาไทยชุดแรกที่ตั้งขึ้นเพื่อใช้ในโรงเรียนของระบบการศึกษารูปนัย (Formal Education) และได้ใช้ตลอดมาจนถึงพ.ศ.๒๔๓๓ จึงเปลี่ยนไปใช้แบบเรียนเร็วของ สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพแทน

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยนี้จะศึกษาหนังสือ Grammatica Linguae Thai ของสังฆราชปลัลเลอกัวซ์ ฉบับที่จัดพิมพ์ขึ้นใหม่ของสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในโครงการเผยแพร่หนังสือในรูปแบบอื่นที่ทรงคุณค่า ลำดับที่ ๑๐ การจัดพิมพ์ครั้งนี้ ตรงตามต้นฉบับเดิมทุกประการ ผู้วิจัยได้ลงมือค้นคว้าตามลำดับดังต่อไปนี้

- ๓.๑ ระเบียบวิธีวิจัย ขอบเขตของข้อมูลที่จะศึกษาวิจัยและวิธีการวิจัย
- ๓.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๓ วิธีดำเนินการวิจัย
- ๓.๔ ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

๓.๑ ระเบียบวิธีวิจัย ขอบเขตของข้อมูลที่จะศึกษาวิจัยและวิธีการวิจัย

- หนังสือ Grammatica Linguae Thai ของสังฆราชปลัลเลอกัวซ์ ฉบับที่จัดพิมพ์ขึ้นใหม่ของสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหนังสือแบบเรียน Grammatica Linguae Thai อย่างละเอียด
๒. แยกหมวดหมู่ของเนื้อหาที่จะศึกษาอย่างชัดเจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาการสื่อสารเนื้อหาข้อมูลว่ามีลักษณะการถ่ายทอดออกมาแบบใด
๓. ตรวจสอบพิจารณาเนื้อหาต่าง ๆ ว่าถูกต้องสมบูรณ์และจัดหมวดหมู่เหมาะสมหรือไม่อย่างไร
๔. วิเคราะห์ข้อมูล
๕. สรุปผลและรายงานผลการวิจัย

๓.๔ วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาเรียบเรียงคำและข้อความต่างๆที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียน Grammatica Linguae Thaiทั้งภาษาไทยและภาษาฝรั่งเศส
๒. แยกหมวดหมู่ของเนื้อหาที่ปรากฏในแบบเรียนตามเนื้อหา ได้แก่ พยัญชนะ การแจกลูกตัวอักษร จำนวนนับ หน้าที่ของคำในภาษา ส่วนเปรียบเทียบ ลำดับชั้นและของคนในสังคม เรื่องเล่าต่างๆ หลักพุทธศาสนา
๓. แยกศึกษาในแต่ละส่วนของข้อมูลโดยละเอียด
๔. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
นำมาศึกษาเปรียบเทียบกับคำ และถ้อยคำสำนวนในปัจจุบัน โดยพิจารณา อักษรวิธี การออกเสียงและความหมาย โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับหนังสือไวยากรณ์ไทยในปัจจุบัน
๕. พิจารณาความถูกต้องของการวิเคราะห์ข้อมูล
๖. สรุปผลการวิจัย

๓.๔ ระยะเวลาดำเนินโครงการ

ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ - เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๔

การดำเนินงาน	ระยะเวลา												หมายเหตุ
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	
๑. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียน Grammatica Linguae Thai	←————→												
๒. แยกหมวดหมู่ของเนื้อหาทั้งส่วนภาษาไทยและภาษาฝรั่งเศส					←————→								
๓. วิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องและสรุปผล									←————→				
๔. เขียนรายงาน											↔		
๕. เผยแพร่ผลงานการวิจัย												↔	

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงผลการวิจัยที่ปรากฏในหนังสือ กรัμμαติกาแลง กว็อ ไทย ดังนี้

๑. ลักษณะและวิธีการสอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างชาติในสมัยนั้นในหนังสือ กรัμμαติกาแลงกว็อ ไทย ของสังฆราชปล้เลอกัวซ์

๒. ลักษณะการถ่ายทอดภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในหนังสือ กรัμμαติกาแลงกว็อ ไทย ของสังฆราชปล้เลอกัวซ์ เพื่อให้ชาวต่างชาติได้เข้าใจไวยากรณ์ภาษาไทย

๓. สภาพสังคมและวัฒนธรรม ความคิดความเชื่อของคนในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว- รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในหนังสือ กรัμμαติกาแลงกว็อ ไทย ของสังฆราชปล้เลอกัวซ์

๑. ลักษณะและวิธีการสอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างชาติในหนังสือ กรัμμαติกาแลงกว็อ ไทย ของสังฆราชปล้เลอกัวซ์

๑.๑ ระบบเสียงในภาษาไทย

ในหนังสือจะเริ่มสอนเรื่องการอ่านออกเสียงสระในภาษาไทยเป็นเรื่องแรก โดยมีภาษาฝรั่งเศสกำกับว่าออกเสียงสั้นหรือยาวดังนี้

สระ

CAPUT SECUNDUM

De litteris lingue, per dispositis

อ o a Vocalis brevis

อา a Vocalis longa

อิ i Vocalis brevis

อี i Vocalis longa

อี	Vocalis brevis
เอือ	Vocalis longa
อุ	Vocalis brevis
อุอ	Vocalis longa
ฤ	Semi- vocalis- brevis
ฤา	Semi- vocalis - longa
ฌ	Semi- vocalis brevis
ฌา	Semi- vocalis longa
เอ	Vocalis longa
แอ	Dupleux e vocalis longa
ไอ	Diphthongus brevis (i)

การออกเสียงสระ

การออกเสียงสระเป็นเสียงยาว คือ

การออกเสียงสระเป็นเสียงสั้น คือ

นอกจากนี้ยังอธิบายว่า กลุ่ม ฤ ฤา ฌ ฌา มีลักษณะเป็นพยัญชนะกึ่งสระเสียงสั้นกับเสียงยาวอีกด้วย

ai dicitur maim u- en; qoad sonum non difeerent inter se; sed maim u-en requiritur pro

20 sequentibus vocibus) ดังนี้

ไฝ่ ใจ ใให้ ไน ไหมม ใส ไคร ไคร ไย ไค ไซ้ ไหล ใส สไฟ ใต้ ไหญ ใกล้ ใไซ้
ซึ่งยังคงเทียบได้กับคำที่ใช้สระไอ ไม้ม้วนในภาษาไทย ดังที่อาชยานปัจจุบันว่า

ผู้ใหญ่หาผ้าใหม่ ให้สะใภ้ใช้คล้องคอ
 ใฝ่ใจเอาใส่ห่อ มีหลงไหลใครขอดู
 จะใคร่ลงเรือใบ ดูน้าใสและปลาปู
 สิ่งใดอยู่ในตู้ มีไข้อยู่ใต้ตั้งเตียง
 บ้าใบ้ถือใบบัว หูตามัวมาใกล้เคียง
 เล่าท่องอย่าละเลียง ยี่สิบม้วนจำจงดี

หรือ

ใฝ่ใจให้ทานนี้ นอกในมีแลใหม่ใส
 ใครใคร่แลของโย อันใดไข้อย่าไหลหลง
 ใสกลสะใภ้ใบ้ ทั้งต่ำใต้และใหญ่ยง
 ใกล้ใบแลไขจง ไซ้ให้คงคำบังคับ

พยัญชนะ

ในหนังสือเล่มนี้กล่าวถึงพยัญชนะว่ามี จำนวน ๔๔ ตัว และได้แบ่งพยัญชนะ ตามฐานที่เกิด โดยเรียงพยัญชนะคล้ายพยัญชนะวรรคในภาษาบาลี แต่ได้แทรกตัวอักษรไทยเข้าไปด้วย และมีภาษาอธิบายคำอ่านโดยตลอด ดังนี้

ก	ข	ฃ	ค	ฅ	ง		
ko	kho	kho	khop	kho	ngo		
จ	ฉ	ช	ฌ	ซ	ญ		
cho	xo	xo	so	xo	jo		
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ		
do	to	tho	tho	tho	no		
ด	ต	ถ	ท	ธ	น		
do	to	tho	tho	tho	no		
บ	ป	ผ	ฝ	พ	ฟ	ภ	ม
bo	po	pho	fo	pho	fo	pho	mo
ย	ร	ล	ว	ศ	ษ	ส	ห
jo	ro	lo	vo	so	so	so	ho
พ	อ	ฮ					
lo	o	ho					

การออกเสียงพยัญชนะ ยังได้แบ่งพยัญชนะตามฐานกรณ์ ดังนี้
เกิดจากเส้นเสียงจำนวน ๑๘ ตัว คือ ก ข ฃ ค ฅ ง น จ ญ ย ร ล ห ว พ ฮ อ

โอษฐ์ชะ บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม

ตันทชะ ช ศ ส ษ

ทันตชะ ด ต ฏ ฐ ถ ฐ ท ฑ ฒ ฌ

तालुชะ ज ङ ञ ष ण

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการใช้ตัว ศ ษ ส ในภาษาไทย มีตัวอย่างประกอบพร้อมคำอ่านประกอบ ดังนี้

ตัวอย่างการใช้ ศ

Hae sunt voces quae usurpant ศ

ไพศาช	ศิขร	พิเศศ
Phaisat	sikhon	phiset
แล	ศัปท	ศัทธา
Le	sab	sattha

ตัวอย่างการใช้ ษ

บุษยา	แล	กฤษณ	แล	ฤก
Butsaja	le	kritsana	le	re
เขษม	กระษัตริ	กระษัตรี		
Khasem	krasat	krasatri		
โอภาษ	จักษุ	มเหสี		
Ophat	chaksu	mahesi		
รัक्ष	โทษ	ภูษา		
Rak	thot	phusa		

ตัวอย่างการใช้ ส

सरपेच	สัทธรรม	แล	สงฆ	
Saraphet	sattham	le	song	
ประเสอฐ	แก่น	สาร		
Prasot	ken	san		
สบ	สูตร	สดับนิ	แล	สังหาร
Sob	sut	sadabni	le	sanghan
แล	เสพย	สัตยา		
Le	seph	sattaja		

รูปสระ

มีการกล่าวถึงชื่อรูปสระต่าง ๆ ดังนี้

1 A longum vocatur ลากข้าง lak khang , id est sigum ad consonant aut vocalis delineatum . Ex.g. กา ka:

ลากข้างเป็นชื่อของเครื่องหมายที่ทำให้พยัญชนะนั้นออกเสียงยาว เช่น คำว่า กา

ััั a breve ไม่ผิด mai phat aut หันอากาศ han akat, consonantibus super position .

v. g. รัต rat มัด mat fak ลัด lat

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงรูปสระอื่นๆและชื่อวรรณยุกต์ เช่น

พินห์หัว

◌ ่ พินห์หู

นิกะหิต

ตีนอุ

ตีนอู

ไม้เอ

ไม้แอ

ไม้มลาย

ไม้ม้วน

ไม้โอ

วิสันชะนี

พินธุ์เอก

ไม้โท

ไม้ตรี

ทัณฑ์ชะภาฏ

เลขแปด

ฝนทอง

ฟองมัน

โคมุต

ไตรยางศ์

มีการสอนเรื่องไตรยางศ์(De tonis lingue Thai) ดังนี้

Undecim altae ข ฃ ฉ ถ ฐ ผ ฝ ส ศ ษ ห

Novem media ก จ ด ฎ ต ฏ บ ป อ

และ อักษรต่ำเตี้ยว คือ

ง ญ ฒ น ม ย ร ล ว พ

การผันเสียงวรรณยุกต์

อธิบายวิธีการผันเสียงวรรณยุกต์จากอักษรหมู่ต่างๆ เช่น

Si vero initialis est una ex infimis litteris, distinguendum est; voces breves habent tonum rectum;

ฟัก	รัด	พัด	มด ๆ ล ๆ
Fak	rat	phat	mot

กล่าวถึงอักษรต่ำคำตายเสียงสั้น ผันเสียงได้เป็นเสียงตรี

๑.๒ คำนามในภาษาไทย (De nominibus)

การกล่าวถึงนามทั่วไป เช่น

In lingua Thai distinguuntur simplicia, nomina coposita et nomina abstracta .

Nomina simplicia ut

น้ำ ไฟ ลม ดิน หัว ดิน ฟ้า สวน เมือง

Aqua ignis ventus terra caput pes ealum hortus civitas

อาการนาม

ความ ใจ ซึ่ง อัน

Res, cor, quod, res

Exempla

ความร้อน ความเดือด ความรู้ ความฝัน ความคิด ความสว่าง

caor ira scientia somuium cogitation lumen

ความดี ความร้าย ความงาม ความมืด ความเร็ว ความอ่อน

Bonitas crudelitas pukchritudo tenebrae celeritas teneritas

การกล่าวถึงคำที่แสดงเพศ เช่น

ไก่ตัวเมีย แกะตัวเมีย วัวตัวเมีย

Gallina ovis vacca

๒. ลักษณะสภาพสังคมและวัฒนธรรมในช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว- รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒.๑ การใช้กฎหมายในการรักษาความสงบของบ้านเมือง

ในแบบเรียนกล่าวถึงการทำความผิดที่จะได้รับโทษ ดังนี้

บุคคลผู้ใดผิดกฎหมาย

บุคคลผู้นั้นจะมีโทษ

เห็นมันเมื่อไร

ก็แค่มันเมื่อนั้น

ทำเขาฉนใด

เขาก็จะทำแก่เองฉนนั้น

แล

กฎหมายลักษณะโจร

มาตรา หนึ่ง นาย พท่ามรง มะหาด ไทย ท่าน ให้ ไป เอา คล นักโทษ แล้ว ให้ คล บันดา เปน โทษ หนี ท่าน ให้ นาย พท่ามรง มะ หาดไทย เร่ง หา จงได้ ถ้า มิได้ โทษ ผู้ หนี ฉนใด ให้ลง โทษ แก่ ผู้ ทำ ให้ หนี ฉนนั้น ถ้า ทรง พระ กรุณา บ่ ให้ฆ่า ให้ ทวน ด้วย ลวด หน้ แล ไม้ หวาย โดย โทษานุโทษ

กฎหมายลักษณะทาส

มาตรา หนึ่ง ผู้ ใด ชาย คล ลูก เมีย สิ่ง อัน ใด ท่าน แล ทำ สารกรรมท้น ให้ เจ้า สิ้น ก็ภา ชื่อ ให้ เงิน แก่ ผู้ ชาย ผู้ ชาย เอาเงิน ท่าน ไป แล มิ ได้เอา สิ่ง อัน ชาย มา ให้ แก่ ท่าน ๆ ว่า ลวง ท่าน ถ้า พิจารณา เปน สัจ ให้ เอา ต้น สิ้นตั้ง ใหม่ ทวีคุณ ยก ทุน ให้ เจ้า ของ เหลือ นั้น เปน สิ้น ใหม่ กิ่ง พิไหย กิ่ง

ตัวอย่างหนังสือกู้เงิน

วัน พุทธ เดือน หก แรม สิบ ค่ำ จุลศักราช พร รสอง ร้อย สิบ เอ็จ ปีระกา เอก ศก ๆ ข้า ๆ นายแก้ว ผู้ฝัว อำ แดงเกษ ผู้เมีย มีอาสนธิมา กู้เงิน ท่านหมื่น ศรี แต่ต้น เปน เงิน ตรา สิบ ชั่ง ๆ ข้า ๆ ขอ ผูก ดอก เบี้ย ตาม ทำ เนียม ถ้า แลจะ เอา เงิน ต้น แล ดอก เบี้ย เมื่อ ใด ๆ ข้า ๆ จะ ให้ เมื่อ นั้น ถ้า มิได้ต้นเงิน แล ดอก เบี้ย ก็ให้ ท่าน เรียก ร้อง ว่า กล่าว ตาม แผ่น ดิน เมืองของ ท่าน ๆ ข้า ๆ ขีด แกง ใดไว้ เปน สำคัญ

การกล่าวถึงกฎหมายลักษณะทาสแสดงให้เห็นว่าสังคมสมัยนั้นมีการซื้อขายทาสกันได้ และผู้ที่สามารถขายทาสให้แก่นายเงินอาจจะเป็นสามเณรที่ขายลูกเมีย ให้แก่นายเงิน

๒.๒ สังคมไทยเป็นสังคมที่มีการลดหลั่นชั้นเชิงและมีระบบอุปถัมภ์

ในแบบเรียนได้กล่าวถึงบรรดาศักดิ์และชื่อของตำแหน่งต่างๆที่ปรากฏในสมัยนั้น ๆ อย่างชัดเจน เช่น

จางวาง
 เจ้ากรม
 ขุนหมื่นขุนนาง
 นายร้อย
 นายหมวด
 หลวง
 พระ
 เจ้าพระยา
 สมเด็จเจ้าพระยา
 กรม
 กรมหมื่น
 กรมขุน
 กรมหลวง
 วังหลัง
 วังหน้า
 มหาอุปราช
 กรมพระราชวังบวร

สมณศักดิ์ของพระสงฆ์

สมเด็จพระสังฆราช
 สมเด็จเจ้า
 ราชาคณะ
 เจ้าครูปลัด
 เจ้าคุณสะมุห์
 คุณพระครู
 บาเรียญ
 ท่านเจ้าวัด
 ท่านสมภาร

พระบรมวงศานุวงศ์สำคัญและขุนนางที่มียศและบรรดาศักดิ์ต่าง ๆ เช่น

กรมหลวงเทพหริรักษ์
 กรมหมื่นพิทักษ์เทเวศ
 กรมหลวงรักษารณเรศ
 กรมหมื่นวงษาสนัด
 กรมขุนอิศเรศรังสรรค์
 กรมหมื่นอินทร์
 กรมขุนเดชอดิษร
 กรมหมื่นสนัด
 กรมขุนรามฤทธิรงค์
 กรมหมื่นศรีสุเรนทร์
 กรมขุนพิพิท ฎเบทร์
 กรมหมื่นไกรสระระวิชีวิต
 เจ้าพญาจักรี
 เจ้าพญากะลาโหม
 เจ้าพญาทรมาทิกร

นอกจากนี้ยังมีบทสนทนาที่แสดงลักษณะการใช้ภาษาสนทนาระหว่างบุคคลต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะในการใช้ภาษาในระดับที่ต่าง ๆ กันออกไป เช่น บ่าวพูดกับขุนนาง บ่าวจะไปเฝ้าเจ้า ขุนนางผู้ใหญ่พูดกับบ่าว พระเจ้าแผ่นดินพูดกับมหาดเล็ก หม่อมกับสาวใช้ ขุนนางกับเจ้าชีวิต เจ้าชีวิตกับพระราชอาคัน พระกับปลวก (อุบาสก) ปลวกกับพระ สีกากับพระ หมึงทะเลาะกัน หมอกับคนใช้

ตัวอย่างบทสนทนา

บทสนทนาว่าด้วยบ่าวพูดกับขุนนาง

เจ้า กรม พระ ตำรวจ มี ชื่อ พระ มหา เทพ มี บ่าว คน หนึ่ง ชื่อ สิ้น เปน พาล โกง โกหก ขโมย อยู่ มา เผลา วัน หนึ่ง ไอ้ สิ้น คุ่ม พัก พวก เข้า ปล้น บ้าน นายมี ๆ จึง เข้า ไป เรียน กับ นาย ๆ เห็น จึง ถาม ว่า เจ้า มี มา หา เรา ด้วย รุระ อะไร หลา นาย มี จึง เรียน ว่า กะผม มา กราบ ไต้ ทำว ด้วย รุระ รุระ อะไร ก็ ว่าไป เกิด นาย มี จึง กราบ เรียน ตาม เรื่อง ความว่า เผลา กลาง คีน นาย สิ้น ผู้ บ่าว ของ ไต้ ทำว คุ่ม พัก พวก เข้า ปล้น บ้าน กะผม นาย จึง ให้ หา ตัว ไอ้ สิ้น เข้า มา แล้ว ถามว่า เมื่อ คีน นี้ มีง คุ่ม พวก ไป ปล้น บ้าน นาย มี จริง หลา ไอ้ สิ้น บ่าวกราบเรียนว่า กะ

ผม จะได้ คุมพวก ไป หา มิได้ อะเขาว่า มึง นี่สิ กะผม เปลา่ ขอรับ ซึ่ง นาย มี มา กล่าว โทษ
 กะผม หา จริง ไม่ ถ้า แม่นจริง เหมือน นาย มี ว่า แล้ว ก็ จะ มี ผู้ รู้ ผู้ เห็น เปน สำคัญ นี้ก็ หา
 สำคัญ ไม่ได้ นี้ ขอ รับ แนะนำ นาย มี ไอ้สิน มั่นว่า เจ้า ใส่ ความ มั่น

บทสนทนาระหว่างเจ้าชีวิตร์ กับพระราชาคณะ

มี พระ เปน ตัว โปรฏ มาก กว่า พระ ราชา คณะ ทั้ง ปวง ฉั้น แล้ว
 เจ้า ชีวิตร์ มี รับ สั่ง ถาม ว่า พระ เทพโมหี ออก วสา แล้ว จะ ไป เทียว ไป ค่าง ที่ ไหน
 บ้าง พระ เทพ โมหี ถวาย พระ พร มหา พิตร้อตมา ภาพ จะ ไป เมือง สิงฆบุรีย์ กะ ทำ
 วัด ปะนิบัติ พระ อุปมา ก็ จะ ไป อยู่ สัก ก็ เดือน ขอ ถวายพระ พร มหา บพิตร
 ออตมา ภาพ จะ ไป อยู่สัก เดือน หนึ่ง พระอุปมา ยัง อยู่ ดอก หฤา ขอ ถวาย พระ พร
 มหา บพิตร ยังอยู่ มิ แก่ หัก แล้ว หฤา ถวาย พระพร มหา บพิตร แก่ ประมาร आयุศม์
 เจ็ด สิบ แล้ว หู ตา ท่าน ยัง ปรกติ ดี อยู่ หฤา ขอ ถวาย พระ พร ดี พร้อม อู่สาห์ ไป
 ปรง นินัต เกิด ท่าน ก็ เปน แก่ ถ้าว อยู่ แล้ว พระ ถวาย พระ พร ลา ออตมา ภาพ ขอ
 จะเจริญ พระ ราช ศิริ สวัสดิ์ พิพัฒ มงคล พระ ชนม์ สุข ทุก ประการ จง มี แก่ สม เต็จ
 บรม บพิตร พระ ราช สม ภาร จ้าว ผู้ ทรง พระ อธิคุณ อัน ประเสริฐ เวลา นี้ ก็ สม ควร
 อยู่ แล้ว พระ สงม ทั้ง ปวง ขอ ถวาย พระ พร ลา แต่ สมเด็จ บรม บอพิตร พระ ราช
 สม ภาร จ้าว ขอ ถวาย พระ พร ออก จาก ท้อง พระ โรง ไป

บทสนทนาระหว่างบุคคลที่มีฐานะแตกต่างกันออกไปแสดงให้เห็นว่า
 สังคมไทยในสมัยนั้นเป็นสังคมที่มีระบบของชนชั้น ความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีฐานะและ
 สถานภาพทางสังคมแตกต่างกันย่อมใช้ระดับภาษาแตกต่างกันออกไปแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม
 การใช้ภาษาไทยที่ชัดเจนยิ่ง

นอกจากบทสนทนาระหว่างบุคคลต่าง ๆ แล้ว ในหนังสือยังกล่าวถึงการใช้อำนาจ
 ศัพท์ เป็นศัพท์สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน เช่น

หิ้ว กลาง เรียก ว่า พระมขมิมา หิ้วนางเรียกว่าพระอนามิกา หิ้วก้อยเรียกว่าพระ
 ขนิษฐา

แปลลม ว่า ประชนพระวายุ พระวาดะ กินยาทุเลา ว่า เสวยพระไอศภประจุ
 ลงพระบังคลหนัก ลงพระบังคลเบา ล้างมือว่า ขำระพระหัตถ์ ล้างตีนว่า ขำระพระบาท
 มีการสอนการใช้ราชาศัพท์ที่เป็นคำสุภาพ ต่าง ๆ ด้วย เช่น

อหนึ่งของสิ่งใด เรียกเพนคำหยาบ คำผวน ห้ามมิให้ กราบทูล เหมือน
 ผักบู้้ง แล หมา แมว หก กา ขี้ เปนต้น หย่างนี้ อย่ากราบทูล ถ้าจะทูลให้ทูลไป หย่าง
 อื่น แต่ กอ เข้าพระไทยเหมือนผักเหล่านี้แล

ผักตบให้ว่า ผักสำหาว ดอกผักตบให้ว่าดอกสำหาว ดอกสลิด ให้ว่า
ดอกขจร ดอกช่อหนู ให้ว่า ดอกช่อหน กลิ่น แดงโม ให้ว่า แดงอุลิต ตลิงปลิง ให้ว่ามูลหัง
พุงตอให้ว่าหนามรอบตัว ผักบุงให้ว่าผักทอดยอด มะเขือ ขางพะ ให้ว่ามะเขือเผา

๒.๓ สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน

ในแบบเรียนกล่าวถึงพุทธประวัติและเกี่ยวข้องกับมหาชาติ
มีการกล่าวถึงพระรัตนตรัย ดังนี้
ตัวอย่าง

Dee generationibus et historia Buddhoe hodierni.

“Biblia sacra buddhistarum continent circirciter quingentas พระพุทธ Buddhae
generations ab ipso effictas ; sed non habentur ut canonieae ab omnibus. Decem
ultimate ทศชาติ in magna veratione habentur ; ultima เวสสันดร dicitur มหาชาติ
magna generation . Praeterea in bibles Buddhistarum asseritur phra ; Khodom
transmigrasse non solum per omnes caelos sed etiam per inferos et per corpora
animalium omnis generic , incipiendo a verme usque ad elephantem. Sed in
omnibus gernareationibus suis simper eraf dux aux rex et praestans aliis sui
generic, et comitatu mango circumdatus.....”

คำสั่งสอนในพุทธศาสนา

เบญจศีล ศีลแปด เช่น

ตัวอย่าง

ศีลห้า ๑ ปาณาติบาต ๒ อทินนาทาน ๓ กาเมสุมิจฉา ๔ มุสาวาท ๕ สุราเมรัย

**Quinque observantiae occiidere animalia furari et fornication , adulterium
mendacium omnes species liquorum inebriantium.**

ศีลแปด octo observantiae , etiam dicuntur อุโบสถศีล servantur a viris piis.

Comprehendunt quinque praecepta ศีลห้า cum tribus sequentibus ๑ เว้น จากวิกาล

โภชน์ abstinere se a cibis tempore prohibito , id est a meridie ad auroram. ๒ เว้น

จาก นี้จะ คีตะ วาทิตะ abstinere se a conaediis, saltatione , cantilenis floribus et

unguentis. ๓ เว้น จากอุจจาสะยะนะ non dormire aut sedere super lectum pretiosum
aut altius uno cubito, neque super culcitam.

๒.๔ สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนรกสวรรค์

ในแบบเรียนกล่าวถึงสวรรค์และนรก ซึ่งปรากฏลักษณะตามไตรภูมิพระร่วง พระนิพนธ์ในพระมหาธรรมราชาลิไท แห่งกรุงสุโขทัย แสดงถึงความเชื่อเกี่ยวกับนรกสวรรค์ที่ยังคงมีจนถึงปัจจุบัน

ตัวอย่าง

สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

“ดาวดึงษ์เทวดา angelis Davadung

Caelum ดาวดึงส์ habet 10000 โยชน์ in latitudine ; situm est cacumine montis phra : Meru ; instructum est 1000 portis. Palatium พระอำมริตราธิราช Regis Indra seu phra : In situm est in medio , altum 700 โยชน์ ex septem gemmis diversis . phra : In habet 25,000,000 amgelas ad ministrandum ipsi.”

“In ดาวดึงษ์ sunt flores celestes odoris suavissimi ; si quis desiderat , In circuitu civitatis celestis sunt arbores กัมมะพฤกษ quae loco fructuum vestibus pretiosis et ornamentis varies simper instructoe.....Phra : In habet elephantem prodigiosum quindecim โยชน์ altitudinis nomine เอราวัณ cui incident deambulandi gratia....”

ตัวอย่าง

นรก

โลกันตะนรก

“Lokanta : Narok sunt todem inferi occupants spatium inter จักรวาล orbis adjunctos et ubi sunt tres orbis adjuncti , ibi est uuus โลกันตะนรก in medio eorum. Hic sunt densissimae et aeternae tenebrae ; hae est aeterna habitation infidelium et impiorum qui asserunt non ess peccata neque virtutes.....”

สัตว์นรก

ตัวอย่าง

เปรต seu monstros

“Supra infros et in sylvis หิมพานต est region เปรต vel เปรตโลกย์ region monstrosorum .เปรต habent formam fædam, horridam omnimode . Siti continua laborant, sed non libet biere aquam ; circueunt ad bibendum pituitam

narium , sudorem , salivam, flegmata , saniem , urinum , extrementa et obscaena hujus modi, quibus valde delectantur.....”

๒.๕ การศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติไทย

ในหนังสือแบบเรียนได้มีบทเรียนที่เกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย – เช่น การกล่าวถึงพระร่วง พระนเรศวร ซึ่งในแบบเรียนเรียกว่าพระนเรศร พระยาดากสิน แสดงให้เห็นว่าความสนใจการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติอย่างเป็นทางการมีมานานับแต่อดีต

ตัวอย่าง

พระเจ้าอู่ทอง

**Rex Uthong assumit nomen Phra : Rama thibodhi ; constituit filium suum Phra :
1350 Rame suen regem Lophu : buri. Illo tempore subjecta errant regi Siamensi
regna sequebuntia. 1 Malaka . 2 Xa: va. 3 Tanao si (tenasserim) 4 Nakhon si
Thamarat (ligor) 5 Thavai. 6 Mo: ta:ma (martaban) 7 Mo lamlong (molmien) 8 Song
Khla 9 Chanthabun. 10 Phitsanulok. 11 Sukkhothai. 12 Phixai. 13 Savankha :
lok.14 Phichit. 15 kampahengphet. 16 Nakhon savan. Initur bellum contra
Cambodienses et multi adducuntur captive.**

พระนเรศวร

**Phra Naret expugnat plurimas civitates ad septentrionem , innumerosque
captives inde abductos infret in Juthiam cujus maenia et turres instaurat.**

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย

๑. การสรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาการสะท้อนสภาพสังคมและวัฒนธรรมในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในหนังสือกรัณมาติกา แลงกวีโอ ไทย ของสังฆราชปลัลเลอกัวซ์ สามารถสรุปผลวิจัยได้ดังนี้

๑. ลักษณะและวิธีการสอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างชาติในหนังสือ กรัณ มาติกา แลงกวีโอ ไทย ของสังฆราชปลัลเลอกัวซ์ ดังนี้

ในหนังสือจะเริ่มสอนเรื่องการอ่านออกเสียงสระในภาษาไทยเป็นเรื่องแรก โดยมีภาษาฝรั่งเศสกำกับว่าออกเสียงสั้นหรือยาว โดยสอนจากระบบเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทย

สระ

CAPUT SECUNDUM

De litteris lingue, per dispositis

อ o a Vocalis brevis

อา a Vocalis longa

อิ i Vocalis brevis

อี i Vocalis longa

พยัญชนะ

ในหนังสือเล่มนี้กล่าวถึงพยัญชนะว่ามี จำนวน ๔๔ ตัว และได้แบ่งพยัญชนะ ตามฐานที่เกิด โดยเรียงพยัญชนะคล้ายพยัญชนะวรรคในภาษาบาลี แต่ได้แทรกตัวอักษรไทยเข้าไปด้วย และมีภาษาอธิบายคำอ่านโดยตลอด ดังนี้

ก	ข	ฃ	ค	ฅ	ง		
ko	kho	kho	khop	kho	ngo		
จ	ฉ	ช	ฌ	ซ	ญ		
cho	xo	xo	so	xo	jo		
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ		
do	to	tho	tho	tho	no		
ด	ต	ถ	ท	ธ	น		
do	to	tho	tho	tho	no		
บ	ป	ผ	ฝ	พ	ฟ	ภ	ม
bo	po	pho	fo	pho	fo	pho	mo
ย	ร	ล	ว	ศ	ษ	ส	ห
jo	ro	lo	vo	so	so	so	ho
พ	อ	ฮ					
lo	o	ho					

มีการเปรียบเทียบเสียงอักษรไทยกับอักษรในภาษาอังกฤษ

น ฅ บ ป ม ร ล พ ศ ษ ส ซ sonant n , n, b, p, m, r, l, s, ut in litteris eropaeis.

ฝ ฟ ut f in fanum, forum etc.

และเทียบตัวอักษรที่ทำหน้าที่เป็นตัวสะกด เช่น

ข ฃ ค Finales sonant ก K

ด ฎ ถ ท ฐ ส ศ ษ ซ Sonant น N

หลังจากที่เทียบตัวอักษรแล้วยังแสดงคำต่างๆ ที่พ้องเสียง แต่มีตัวสะกดและความหมายที่แตกต่างกันออกไป และอธิบายด้วยศัพท์ภาษาฝรั่งเศส เช่น

บาตร tical บาท pedes

บาตร olla talapuini

.นอกจากนี้ในบทนี้ ยังได้มีการไล่เสียงสระจากตัวอักษร ดังนี้

ก	กุ
กา	กู
กิ	เก
กี	แก
กึ	ไก
กือ	ไ

มีการสอนชื่อรูปสระต่างๆ

1 A longum vocatur ลากข้าง lak khang , id est sigum ad consonant aut vocalis delineatum . Ex.g. กา ka:

ลากข้างเป็นชื่อของเครื่องหมายที่ทำให้พยัญชนะนั้นออกเสียงยาว เช่น คำว่า กา

ััั a breve ไม้ขีด mai phat aut หันอากาศ han akat, consonantibus super position .

v. g. รัต rat มัด mat fak ลัด lat

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงรูปสระอื่นๆและชื่อวรรณยุกต์ เช่น

พินห์หัว

◌ พันหนู

นิกะหิต

ตีนอุ

ตีนอุ

มีการสอนเรื่องไตรยางศ์(De tonis lingue Thai) ดังนี้

Undecim altae ข ฃ ฉ ฐ ฎ ผ ฝ ส ศ ษ ห

Novem media ก จ ด ฎ ต ฏ บ ป อ

และ อักษรต่ำเดี่ยว คือ

ง ญ ฒ น ม ย ร ล ว พ

มีการสอนการผันเสียงวรรณยุกต์

อธิบายวิธีการผันเสียงวรรณยุกต์จากอักษรหมู่ต่างๆ เช่น

Si vero initialis est una ex infimis litteris, distinguendum est; voces breves habent tonum rectum;

ฟัก รัต พัด มด ๆ ล ๆ

Fak rat phat mot

การแบ่งคำตามหน้าที่ของคำในภาษา

คำนามในภาษาไทย (De nominibus)

In lingua Thai distinguuntur simplicia, nomina coposita et nomina abstracta .

Nomina siplicia ut

น้ำ ไฟ ลม ดิน หัว ตีน ฟ้า สวน เมือง

Aqua ignis ventus terra caput pes ealum hortus civitas

อาการนาม

ความ ใจ ซึ่ง อัน

Res, cor, quod, res

Exempla

ความร้อน ความเดือด ความรู้ ความฝัน ความคิด ความสว่าง

caor ira scientia somuium cogitation lumen

๒. ลักษณะสภาพสังคมและวัฒนธรรมในช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า

เจ้าอยู่หัว- รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ การใช้กฎหมายในการรักษาความสงบของบ้านเมือง

ในแบบเรียนกล่าวถึงการทำความผิดที่จะได้รับโทษ ดังนี้

บุคคลผู้ใดผิดกฎหมาย

บุคคลผู้นั้นจะมีโทษ

เห็นมันเมื่อไร

ก็แค้นมันเมื่อนั้น

ทำเขาฉันใด

เขาก็จะทำแก่เองฉะนั้นแล

กฎหมายลักษณะโจร

มาตรา หนึ่ง นาย พท่ามรง มะหาด ไทย ท่าน ให้ ไป เอา คล นัก โทษ
แล้ว ให้ คล บันดา เปน โทษ หนี ท่าน ให้ นาย พท่ามรง มะ หาดไทย เร่ง หา จง ได้ ถ้า มิได้
โทษ ผู้ หนี ฉันทใด ให้ลง โทษ แก่ ผู้ ทำ ให้ หนี ฉะนั้น ถ้า ทรง พระ กรุณา บ่ ให้ฆ่า ให้ ทวน
ด้วย ลวด หน้ แล ไม้ หวาย โดย โทษานุโทษ

ตัวอย่างหนังสือกู้เงิน

วัน พุทธ เดือน หก แรม สิบ คำ จุลศักราช พร รสอง ร้อย สิบ เอ็จ ปีระกา
เอก ศก ๆ ข้า ๆ นายแก้ว ผู้ผู้ อำ แดงเกษ ผู้เมีย มีอาสนธิมา กู้เงิน ท่าน หมื่น ศรี แต่ตัน
เปเน เงิน ตรา สิบ ชั่ง ๆ ข้า ๆ ขอ ผูก ดอก เบี้ย ตาม ทำ เนียม ถ้า แล จะ เอา เงิน ต้น แล ดอก
เบี้ย เมื่อ ไต ๆ ข้า ๆ จะ ให้ เมื่อ นั้น ถ้า มิได้ต้นเงิน แล ดอก เบี้ย ก็ให้ ท่าน เรียก ร้อง ว่า
กล่าว ตาม แผ่น ดิน เมืองของ ท่าน ๆ ข้า ๆ ขี้ด แกง ไต ไว้ เปน สำคัญ

การกล่าวถึงกฎหมายลักษณะทาสแสดงให้เห็นว่าสังคมสมัยนั้นมีการซื้อขายทาสกันได้ และผู้ที่สามารถขายทาสให้แก่นายเงินอาจจะเป็นสามเณรที่ขายลูกเมีย ให้แก่นายเงิน

๒. สังคมไทยเป็นสังคมที่มีการลดหลั่นชั้นเชิงและมีระบบอุปถัมภ์
 ในแบบเรียนได้กล่าวถึงบรรดาศักดิ์และชื่อของตำแหน่งต่างๆที่ปรากฏในสมัยนั้น ๆ อย่าง
 ชัดเจน เช่น

จางวาง
 เจ้ากรม
 ขุนหมื่นขุนนาง
 นายร้อย
 นายหมวด
 หลวง
 พระ
 เจ้าพระยา
 สมเด็จเจ้าพระยา

สมณศักดิ์ของพระสงฆ์

สมเด็จพระสังฆราช
 สมเด็จเจ้า
 ราชาคณะ
 เจ้าครูปลัด
 เจ้าคุณสมุห์
 คุณพระครู
 บาเรียญ
 ท่านเจ้าวัด
 ท่านสมภาร

พระบรมวงศานุวงศ์สำคัญและขุนนางที่มียศและบรรดาศักดิ์ต่าง ๆ เช่น

กรมหลวงเทพหริรักษ์
 กรมหมื่นพิทักษ์เทเวศ
 กรมหลวงรักษารณเรศ
 กรมหมื่นวงษาสนิท
 กรมขุนอิศเรศรังสรรค์
 กรมหมื่นอินทร์
 กรมขุนเดชอดิษร

กรมหมื่นสนิต
 กรมขุนรามฤทธิรงค์
 กรมหมื่นศรีสุเรนทร์
 กรมขุนพิพิท ภูเบทร์
 กรมหมื่นไกรสระระวิชีวิต
 เจ้าพญาจักรี
 เจ้าพญากะลาโหม
 เจ้าพญาทรมาศิกร

นอกจากนี้ยังมีบทสนทนาที่แสดงลักษณะการใช้ภาษาสนทนาระหว่างบุคคลต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะในการใช้ภาษาในระดับที่ต่าง ๆ กันออกไป เช่น บ่าวพูดกับขุนนาง บ่าวจะไปเฝ้าเจ้า ขุนนางผู้ใหญ่พูดกับบ่าว พระเจ้าแผ่นดินพูดกับมหาดเล็ก หม่อมกับสาวใช้ ขุนนางกับเจ้าชีวิต เจ้าชีวิตกับพระราชอาคัน พระกับปลศก (อุบาสก) ปลศกกับพระ สีกากับพระ หญิงทะเลาะกัน หม่อมกับคนใช้

ตัวอย่างบทสนทนา

บทสนทนาว่าด้วยบ่าวพูดกับขุนนาง

เจ้า กรม พระ ตำรวจ มี ชื่อ พระ มหา เทพ มี บ่าว คน หนึ่ง ชื่อ สิ้น เป็น พาล โกง โกหก ขโมย อยู่ มา เผลา วัน หนึ่ง ไอ้ สิ้น คุ่ม พัก พวก เข้า ปล้น บ้าน นายมี ๆ จึง เข้า ไป เรียน กับ นาย ๆ เห็น จึง ถาม ว่า เจ้า มี มา หา เรา ด้วย ชูระ อะไร หฤา นาย มี จึง เรียน ว่า กะผม มา กราบ ไต้ ทำว ด้วย ชูระ ชูระ อะไร ก็ ว่าไป เกิด นาย มี จึง กราบ เรียน ตาม เรือง ความว่า เผลา กลาง คีน นาย สิ้น ผู้ บ่าว ของ ไต้ ทำว คุ่ม พัก พวก เข้า ปล้น บ้าน กะผม นาย จึง ให้ หา ตัว ไอ้ สิ้น เข้า มา แล้ว ถามว่า เมื่อ คีน นี้ มีง คุ่ม พวก ไป ปล้น บ้าน นาย มี จริง หฤา ไอ้ สิ้น บ่าวกราบเรียนว่า กะผม จะไต้ คุ่มพวก ไป หา มีไต้ อะเขาว่า มีง นี้สิ กะผม เปลา่ ขอรับ ซึ่ง นาย มี มา กล่าว โทษ กะผม หา จริง ไม่ ถ้า แม้นจริง เหมือน นาย มี ว่า แล้ว ก็ จะ มี ผู้รู้ ผู้เห็น เปน สำคัญ นี้ก็ หา สำคัญ ไม่ได้ นี้ ขอ รับ แนะนาย มี ไอ้สิ้น มัน ว่า เจ้า ใส่ ความ มัน

บทสนทนาระหว่างเจ้าชีวิตร์ กับพระราชอาคัน

มี พระ เปน ตัว โปรฎ มาก กว่า พระ ราชา คะณะ ทัง ปวง ฉัน แล้ว เจ้า ชีวิตร์ มี รับ สั่ง ถาม ว่า พระ เทพ โมพี ออก วสา แล้ว จะ ไป เที้ยว ไป ค่าง ที่ ไหน บ้าง พระ เทพ โมพี ถวาย พระ พร มหา พิตร์ อาตมา ภาพ จะ ไป เมือง สิงฆบุรีย์ กะ ทำ วัด ปะนิบัต พระ อุปฌา ก็ จะ ไป อยู่ สัก ก็ เดือน ขอ ถวายพระ พร มหา บพิตร อาตมา ภาพ จะ ไป อยู่ สัก เดือน หนึ่ง พระอุปฌา ยัง อยู่ ดอก หฤา ขอ ถวาย พระ พร มหา บพิตร ยังอยู่ มี แก่ นัก แล้ว หฤา ถวาย พระพร มหา บพิตร แก่ ประมาร อายุศม์ เจ็ด สิบบ แล้ว หู ตา ท่าน ยัง ปรกติ ดี อยู่ หฤา ขอ ถวาย พระ พร ดี พร้อม อูสาห์ ไป ปรน นิบัต เกิด ท่าน ก็ เปน แก่ ถ้า อยู่ แล้ว

พระ ถวาย พระ พร ลา อาตมา ภาพ ขอ จะเจริญ พระ ราช ศิริ สวัสดิ์ พิพัฒ มงคล พระ ชนม์ ศุข
ทุก ประการ จง มี แก่ สม เต็จ บรม บพิตร ปร ะราช สม ภาร จ้าว ผู้ ทรง พระ อธิคุณ อัน
ประเสริฐ เวลา นี้ ก็ สม ควร อยู่ แล้ว พระ สงฆ ทัง ปวง ขอ ถวาย พระ พร ลา แต่ สมเด็จ บรม
บอพิตร พระ ราช สม ภาร จ้าว ขอ ถวาย พระ พร ออก จาก ท้อง พระ โรง ไป

บทสนทนาระหว่างบุคคลที่มีฐานะแตกต่างกันออกไปแสดงให้เห็นว่า
สังคมไทยในสมัยนั้นเป็นสังคมที่มีระบบของชนชั้น ความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีฐานะและ
สถานภาพทางสังคมแตกต่างกันย่อมใช้ระดับภาษาแตกต่างกันออกไปแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม
การใช้ภาษาไทยที่ชัดเจนยิ่ง

นอกจากบทสนทนาระหว่างบุคคลต่าง ๆ แล้ว ในหนังสือยังกล่าวถึงการใช้
คำราชาศัพท์ เป็นศัพท์สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน เช่น

นี้ว กลาง เรียก ว่า พระมัทธมา นี้วางเรียกว่าพระอนามิกา นี้วก้อยเรียกว่าพระขนิษฐา
เปนลม ว่า ประชนพระวายุ พระวาทะ กินยาทุเลา ว่า เสวยพระโอสถประจุ
ลงพระบังคลหนัก ลงพระบังคลเบา ล้างมือว่า ชำระพระหัตถ์ ล้างตีนว่า ชำระพระบาท
มีการสอนการใช้ราชาศัพท์ที่เป็นคำสุภาพ ต่าง ๆ ด้วย เช่น

อึ่งของสิ่งใด เรียกเพนคำหยาบ คำผวน ห้ามมิให้ กราบทูล เหมือนผักบั้ง
แล หมา แมว นก กา ขี้ เปนต้น หย่างนี้ อย่ากราบทูล ถ้าจะทูลให้ทูลไป หย่างอื่น แต่ ภาอ เข้า
พระไทยเหมือนผักเหล่านี้แล

คำราชาศัพท์ที่ใช้ในสมัยนั้น ปัจจุบันยังคงใช้ระบบของราชาศัพท์ไทย เช่น
ผักบั้ง คือ ผักทอดยอด แต่งโม คือ แต่งอุลิต ปัจจุบันใช้ว่า ผลอุลิต ดอกสลิต คือดอกขจร

๓. สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่าง ชัดเจน

ในแบบเรียนกล่าวถึงพุทธประวัติและเกี่ยวข้องกับมหาชาติ
มีการกล่าวถึงพระรัตนตรัย ดังนี้
ตัวอย่าง

Dee generationibus et historia Buddhoe hodierni.

“Biblia sacra buddhitarum continent circiter quingentas พระพุทธ Buddhae
generations ab ipso effictas ; sed non habentur ut canonieae ab omnibus. Decem
ultimate ทศชาติ in magna veratione habentur ; ultima เวศันดร dicitur มหาชาติ magna
generation . Praeterea in bibles Buddhitarum asseritur phra ; Khodom transmigrasse
non solum per omnes caelos sed etiam per inferos et per corpora animalium omnis
generic , incipiendo a verme usque ad elephantem. Sed in omnibus gernareationibus
suis simper eraf dux aux rex et praestans aliis sui generic, et comitatu mango
circumdatu....”

คำสั่งสอนในพุทธศาสนา

ตัวอย่าง

ศีลห้า ๑ ปาณาติบาต ๒ อทินนาทาน ๓ กาเมสุมิจฉา ๔ มุสาวาท ๕ สุราเมรัย

Quinque observantiae occidere animalia furari et fornication , adulterium mendacium omnes species liquorum inebriantium.

ศีลแปด octo observantiae , etiam dicuntur อุโบสถศีล servantur a viris piis.

Comprehendunt quinque praecepta ศีลห้า cum tribus sequentibus ๑ เว้น จากวิกาลโภชน abstinerere se a cibis tempore prohibito , id est a meridie ad auroram. ๒ เว้น จาก น้ำจะ คีตะ วาทีตะ abstinerere se a conaediis, saltatione , cantilenis floribus et unguentis. ๓ เว้น จากอุจาสะยะนะ non dormire aut sedere super lectum pretiosum aut altius uno cubito, neque super culcitam.

๔.สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนรกสวรรค์

ในแบบเรียนกล่าวถึงสวรรค์และนรก ซึ่งปรากฏลักษณะตามไตรภูมิพระร่วง พระนิพนธ์ในพระมหารัชมราชาลิไท แห่งกรุงสุโขทัย แสดงถึงความเชื่อเกี่ยวกับนรกสวรรค์ที่ยังคงมีจนถึงปัจจุบัน

ตัวอย่าง

สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

“ดาวดึงษ์เทวดา angelis Davadung

Caelum ดาวดึงส์ habet 10000 โยชน์ in latitudine ; situm est cacumine montis phra : Meru ; instructum est 1000 portis. Palatium พระอำมริตราธิราช Regis Indra seu phra : In situm est in medio , altum 700 โยชน์ ex septem gemmis diversis . phra : In habet 25,000,000 amgelas ad ministrandum ipsi.”

“In ดาวดึงษ์ sunt flores celestes odoris suavissimi ; si quis desiderat , In circuitu civitatis celestis sunt arbores กัมพะพฤกษ quae loco fructuum vestibus pretiosis et ornamentis varies semper instructoe.....Phra : In habet elephantem prodigiosum quindecim โยชน์ altitudinis nomine เอราวัณ cui incident deambulandi gratia....”

ตัวอย่าง

นรก

โลกันตะนรก

“Lokanta : Narok sunt todem inferi occupants spatium inter จักรवाल
orbes adjunctos et ubi sunt tres orbes adjuncti , ibi est uuus โลกันตะนรก in medio
eorum. Hic sunt densissimae et aeternae tenebrae ; hae est aeterna habitation
infidelium et impiorum qui asserunt non ess peccata neque virtutes.....”

๕. การศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติไทย

ในหนังสือแบบเรียนได้มีบทเรียนที่เกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ของ
ไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย – เช่น การกล่าวถึงพระร่วง พระเจ้าอู่ทอง พระนเรศวร ซึ่งในแบบเรียน
เรียกว่าพระนเรศ แสดงให้เห็นว่าความสนใจการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติอย่างเป็นทางการ
มีมานับแต่อดีต

ตัวอย่าง

พระเจ้าอู่ทอง

Rex Uthong assumit nomen Phra : Rama thibodhi ; constituit filum
suum Phra : 1350 Rame suen regem Lopho : buri. Illo tempore subjecta errant regi
Siamensi regna sequebtia. 1 Malaka . 2 Xa: va. 3 Tanao si (tenasserim) 4 Nakhon si
Thamarat (ligor) 5 Thavai. 6 Mo: ta:ma (martaban) 7 Mo lamlong (molmien) 8 Song
Khla 9 Chanthabun. 10 Phitsanulok. 11 Sukkhothai. 12 Phixai. 13 Savankha : lok.14
Phichit. 15 kampahengphet. 16 Nakhon savan. Initur bellum contra Cambodienses et
multi adducuntur captive.

พระนเรศวร

Phra Naret expugnat plurimus civitates ad septentrionem , innumerosque captives
inde abductos infret in Juthiam cujus maenia et turres instaurat.

๖. การนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยทำให้สามารถศึกษาได้ว่าหลักฐานที่เป็นหนังสือสามารถศึกษา
ประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการทางภาษาด้านอักขรวิธีการเขียน และการเปลี่ยนแปลง
ความหมายในหนังสือ ธรรมมาติกา แลงกวือ ไทย ของสังฆราชปลัดเลอกัณฑ์ นอกจากนี้ยัง
สามารถนำผลวิจัยไปศึกษาลักษณะการถ่ายทอดภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเพื่อให้
ชาวต่างชาติได้เข้าใจไวยากรณ์ภาษาไทย รวมถึงการใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายสิ่งต่างๆใน
ชีวิตประจำวันว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างจากปัจจุบัน

๓. บทสรุป

Grammatica Linguae Thai ของ สังฆราชปล้เลอกัวซ์หนังสือเล่มนี้นับเป็นหนังสือทรงคุณค่าและหายากมาก หนังสือเล่มนี้เปี่ยมไปด้วยการบันทึกประวัติศาสตร์ทางความรู้ ภูมิปัญญาของประเทศ หนังสือเล่มนี้เมื่อพิจารณาแต่เพียงชื่ออาจจะเห็นว่าเป็นเพียงหนังสือสอนไวยากรณ์ไทยแก่ฝรั่ง แต่เมื่อดูในส่วนต้นของหนังสือก็เห็นว่าไม่มีอะไรแปลกใหม่ เป็นเพียงการนำหนังสือจินตามณีมาเรียบเรียงโดยอธิบายด้วยภาษาฝรั่งเศส ซึ่งจะเป็นคุณค่าแก่คนฝรั่งเศสที่จะมาเผยแพร่ศาสนาหรืออาจรวมถึงการค้าในเมืองอื่นๆ คำอธิบายที่ผิดและมีข้อเข้าใจผิดอยู่บ้าง การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับคนไทยทั้งในสมัยก่อนและสมัยนี้ก็คือหนังสือเล่มนี้ใช้เอกสารไทยจำนวนมากเป็นแบบฝึกอ่าน มีทั้งด้านกฎหมาย ศาสนา วรรณคดี นิทาน เรื่องเล่าในสมัยนั้น ฯลฯ หนังสือนี้นับว่าเป็นเอกสารที่มีขอบเขตกว้างครอบคลุมหลายสาขามากที่สุดและมีทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง การอ่านเอกสารเหล่านี้จะได้ทั้งศัพท์และสรรพวิทยาของไทย สามารถจะติดตามค้นคว้าต่อไปได้ จากการศึกษาวิจัยปรากฏผลดังนี้

๑. ชาวต่างชาติมีความพยายามศึกษาภาษาไทยอย่างถูกต้องตามระบบไวยากรณ์ไทย
๒. สภาพสังคมและวัฒนธรรมในช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว- รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่ามีลักษณะไม่แตกต่างกันไปจากสังคมไทยปัจจุบันในด้านความคิดความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์และการนับถือพุทธศาสนา
๓. หลักฐานที่เป็นหนังสือสามารถศึกษาประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการทางภาษาด้านอักษรวิธีการเขียน และการเปลี่ยนแปลงความหมายได้

๔. ข้อเสนอแนะ

๑. ศึกษาลักษณะภาษาฝรั่งเศสที่ใช้อธิบายประกอบการสอนภาษาไทยในหนังสือแบบเรียนกรมมัททิกา แลงกวีอ ไทย
๒. ศึกษาระบบสังคมโดยผ่านการใช้ถ้อยคำและราชาศัพท์ที่ปรากฏในแบบเรียนเล่มนี้
๓. ศึกษาความคิดความเชื่อที่ปรากฏในแบบเรียนว่ามีส่วนใดที่มีลักษณะแตกต่างไปจากปัจจุบันและความเชื่อใดยังคงมีอิทธิพลอย่างชัดเจนในสังคมไทย
๔. ศึกษาการสอนภาษาไทยที่ปรากฏข้อผิดพลาดตามความคิดและความเข้าใจของชาวต่างชาติซึ่งศึกษาภาษาไทยในสมัยนั้น

บรรณานุกรม

- กฤษฎา บุญยสมิต. ศัพท์กฎหมายเก่า: ภาษาไทยในกฎหมายตราสามดวง.
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- ไซสิริ ปราโมช ณ อยุธยา. การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและความหมายของสำนวน. โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- จันจิรา จิตตะวิริยะพงษ์. อธิพจน์ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย. พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๘.
- ธีระ นุชเปี่ยม. ๒๕๔๙. อดีตและปัจจุบันของสถาบันอุดมศึกษาไทย :
ภาพรวม สถาบันอุดมศึกษาประเภทต่าง ๆ. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นวรรณ พันธุมเมธา. 2551. ไวยากรณ์ไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
_____. ๒๕๔๔. คลังคำ. สำนักพิมพ์อมรินทร์..
- เนติมา พัฒนกุล. การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำในหนังสือ
ราชบัณฑิตยสถาน. ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.
กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์, ๒๕๔๖.
- วัลยา วิมุฑิตะลพ. การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ สำนวนและลำดับของคำใน
ภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย, ๒๕๑๓.
- วราภรณ์ จิวชัยศักดิ์. จากคัมภีร์ครุฑรักษาสู่อำราสูติศาสตร์. พิษณุไทย เนชั่นสุดสัปดาห์
๑๙-๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๗.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. ๒๕๑๖. การปฏิรูปการศึกษาสมัยรัชกาลที่ 5. กรุงเทพฯ :
สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- สุพรรณิ กาญจนันฐิติ. บทบาทของมิชชันนารีในประเทศไทยตั้งแต่รัชกาลที่๓ –
รัชกาลที่๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์, ๒๕๐๗.
- อัมพร แก้วสุวรรณ. ๒๕๒๘. วิเคราะห์แบบเรียนภาษาไทย : กรุงเทพฯ.

ภาคผนวก ก

ประวัติสังฆราชปลื้มเกล้า

ประวัติสังฆราชปัลเลอกัวซ์

พระสังฆราชยอห์น บัปติस्ता ปัลเลอกัวซ์ (Pallegoix Mgr.) เกิดเมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ.๒๓๔๘ ที่เมืองคอมแบร์โตล ประเทศฝรั่งเศส ท่านบวชเป็นพระสงฆ์เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๓๗๑และได้รับมอบหมายให้เดินทางมายังราชอาณาจักรสยามเมื่อ พ.ศ.๒๓๗๓

ภาพวาดพระสังฆราชปัลเลอกัวซ์

(หนังสือ King Mongkut พระเจ้ากรุงสยาม)

เบื้องแรกท่านได้รับมอบหมายให้ดูแลคริสตังที่อยู่ชยา ดูแลการสร้างวัดซางตาครู้สหลังใหม่ และได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดคอนเซ็ปชัญ เมื่อพ.ศ.๒๓๗๘ ขณะนั้นท่านอายุ 30 ปี ท่านได้สร้างวัดคอนเซ็ปชัญหลังปัจจุบันขึ้น และพักอยู่ที่วัดนี้จนได้รับแต่งตั้งเป็นพระสังฆราชผู้ช่วย พ.ศ.๒๓๘๑ ท่านได้รับแต่งตั้งเป็นประมุขมิสซังสยาม เมื่ออายุ ๓๓ ปี จากนั้นอีกหกปีจึงได้ย้ายไปพักที่อาคารสำนักมิสซังฯ ที่ท่านสร้างขึ้นใหม่ที่วัดอัสสัมชัญ บางรัก ในระหว่างที่เป็นเจ้าอาวาสวัดคอนเซ็ปชัญเป็นเวลา ๙ ปี ท่านได้เข้าเฝ้าเจ้าฟ้ามงกุฎ เมื่อครั้งทรงผนวชอยู่ที่วัดสมอราย (วัดราชาธิวาส) ท่านได้ถวายเป็นความรู้เรื่องภาษาละติน ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์

ดาราศาสตร์ ฟิสิกส์ และเคมี ส่วนท่านได้เรียนรู้เกี่ยวกับภาษาบาลี ภาษาไทย และวัฒนธรรมไทย จากพระองค์เช่นเดียวกัน ในหนังสือ ‘พระสังฆราชปลัดเลอก้าวซ์ : มิตรที่ดี สนิทสนม และจริงใจ ในรัชกาลที่ ๔ นักพิมพ์และนักเขียน’ เขียนโดย ชิสเตอร์ซีโมนา สมศรี บุญอรุณรักษา พิมพ์เผยแพร่โดยสื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย เมื่อกลางปี ๒๕๕๐ ให้ข้อมูลตอนหนึ่งว่า

...เจ้าฟ้ามงกุฎไม่ได้ทรงศึกษาแค่ภาษาละติน และวิทยาศาสตร์จากคุณพ่อปลัดเลอก้าวซ์เท่านั้น แต่ยังทรงขอบตรัสถามเรื่องศาสนาคริสต์ด้วย ทรงอ่านหนังสือทุกเล่มที่พิมพ์จากโรงพิมพ์อัสสัมชัญด้วยความสนพระทัยเป็นอย่างยิ่ง ส่วนคุณพ่อปลัดเลอก้าวซ์ได้เรียนภาษาบาลีจากเจ้าฟ้ามงกุฎจนเชี่ยวชาญ หลังจากเจ้าฟ้ามงกุฎเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว ถ้ามีการโต้แย้งในพระบรมมหาราชวังเรื่องความหมายของศัพท์บาลี พระองค์จะทรงเชิญท่านปลัดเลอก้าวซ์มาร่วมด้วยเสมอ...

มิตรภาพของทั้งสองดำเนินต่อไป กระทั่งบาทหลวงปลัดเลอก้าวซ์เป็นพระสังฆราช พระประมุขมิสซังสยาม และเจ้าฟ้ามงกุฎเสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดินสยาม เซอร์จอห์น เบาว์ริง บันทึกความสัมพันธ์ของทั้งสองพระองค์ไว้ว่า

“...ระหว่างสนทนากับพระเจ้าแผ่นดิน พระองค์ตรัสถึงพระสังฆราชคาทอลิกว่าเป็นพระสหายที่รักยิ่งของพระองค์...”พ.ศ.๒๓๗๗ พระสังฆราชปลัดเลอก้าวซ์ป่วยเป็นโรคปอดบวม ต้องเดินทางไปรักษาตัวที่สิงคโปร์ ต่อมาป่วยเป็นโรคบิด โรคอหิวาต์ และมีปัญหาทางสายตา จวบจนมรณภาพที่สำนักพระสังฆราช เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๔๐๕ รวมอายุ ๕๗ ปี ใช้ชีวิตในสยามนานถึง ๓๐ ปี

หลังจากมรณภาพ คณะมิชชันนารีได้เข้าถวายจดหมายรายงานแด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงมีพระราชหัตถเลขาตอบมาว่าพระองค์มีพระราชประสงค์จะจัดงานศพของประมุขมิสซังผู้ล่วงลับด้วยพระองค์เองอย่างสมเกียรติเท่าที่จะทำได้ และตามที่ศาสนาคริสต์อนุญาตให้ทำได้ พระองค์ทรงให้เหตุผลถึงมิตรภาพอันดีที่ไม่เคยเสื่อมคลายระหว่างพระองค์กับพระสังฆราชผู้ล่วงลับ ตั้งแต่แรกเริ่มรู้จักกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสังฆราชปลัดเลอก้าวซ์เป็นคนกลางที่ทำให้พระองค์สามารถติดต่อกับสมเด็จพระสันตะปาปาปีโอที่ ๘ พระมหากษัตริย์แห่งกษัตริย์ทั้งหลายบนแผ่นดินนี้

บันทึกพิธีศพ

พิธีปลงศพพระสังฆราชปลัดเลอก้าวซ์กำหนดไว้ ๓ วัน คือวันที่ ๑ - ๓ กรกฎาคม ดังนี้ วันที่ ๑ กรกฎาคม เวลาบ่าย ๓ โมง คณะสงฆ์ กงสุลฝรั่งเศส และชาวยุโรปที่อาศัยอยู่ในเมืองบางกอก ได้มารวมกันที่โบสถ์อัสสัมชัญ เพื่อไปรับศพพระสังฆราชที่สำนักพระสังฆราช และแห่มาตั้งศพภายในโบสถ์อัสสัมชัญ

ภาพพิธีศพพระสังฆราชปลัดเลอกัณฑ์ ที่วัดอัสสัมชัญ บางรัก

(ซิสเตอร์ซีโมนา สมศรี บุญอรุณรักษา)

ร่างของท่านถูกบรรจุไว้ในโลงโลหะบริสุทธิ์ปิดฝาสนิทด้วยบัดกรี และบรรจุในโลงอีกชั้นที่ทำด้วยไม้ ภายนอกประดับตกแต่งด้วยตราประจำตำแหน่ง ผ้าไหม และเครื่องตกแต่งอื่นๆ โลงศพตั้งอยู่บนบุษบกสองชั้น ตั้งไว้กลางวัดน้อยที่สร้างขึ้นชั่วคราวสำหรับตั้งศพท่าน วันที่ ๒ กรกฎาคม ตอนเช้า มีบุคคลสำคัญมาร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก มีการแห่ศพมายังท่าเรือริมแม่น้ำเจ้าพระยา ขบวนแห่ประกอบไปด้วยคริสตังญวน ๘๐ คน สำหรับแบกโลงศพนักเรียนจากโรงเรียนมิสซังได้รับมอบหมายให้ถือตราประจำตำแหน่ง ไม้เท้า และมาลาสูงของพระสังฆราช ได้แห่หีบศพมาลงเรือหลวงที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานเรือจำนวน ๓ ลำ เรือลำใหญ่เตรียมไว้สำหรับอัญเชิญโลงศพของพระสังฆราช ที่หัวเรือหลวงทั้ง ๓ ลำตกแต่งด้วยผ้า幔สีดำ ข้างบนและด้านหลังเรือ วาดรูปตราประจำตำแหน่งพระสังฆราช เรืออีก ๒ ลำสำหรับเป็นขบวนเกียรติยศของลำแรก ส่วนเจ้าพระยาอัครมหาเสนาบดีได้จัดเตรียมเรือขนาดใหญ่ ๒ ลำ แต่ละลำประกอบด้วยฝีพาย ๔๐ นาย เพื่อนำขบวนแห่ ส่วนขุนนาง คณะกงสุลประเทศต่างๆ และคณะมิชชันนารี ได้จัดลงเรือจำนวนหนึ่ง ขบวนเรือแห่ล่องจากวัดอัสสัมชัญมาถึงวัดคอนเซ็ปชัน เป็นระยะทางประมาณ ๘ กิโลเมตร ระหว่างทางที่ผ่านสถานที่สำคัญต่างๆ มีการลดธงลงครึ่งเสาเพื่อเป็นการไว้อาลัยแด่ท่าน

เมื่อขบวนเรือผ่านมาถึงหน้าพระบรมมหาราชวังเวลาเที่ยงตรง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ประทับในเรือกลไฟลำหนึ่ง ลอยล้าอยู่ใกล้ขบวนแห่เพื่อเคารพศพพระสังฆราชเป็นครั้งสุดท้าย ขบวนเรือเดินทางมาถึงวัดคอนเซ็ปชันในเวลาบ่ายสองโมง

ภาพขบวนแห่ศพพระสังฆราชปลัดเลอกั้วช บริเวณวัดคอนเซปชัญ สามเสน ถ่ายโดยฟรันซิส จิต จากหนังสือ สมุดภาพรัชกาลที่ ๔ = Pictorial documents in the reign of King Rama IV : ประมวลรูปถ่ายสำคัญในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาส ๒๐๐ ปีแห่งกาลพระราชสมภพ ๒๓๔๗ - ๒๕๔๗

วันที่ ๓ กรกฎาคม เป็นวันบรรจศพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นมเหศวรศิวลลาส เสด็จแทนพระองค์ พิธีในวันนี้มีผู้มาร่วมงานเป็นจำนวนมาก ทั้งกงสุล ชาวต่างชาติ ต่างศาสนา เมื่อเสร็จพิธีได้นำโลงศพของท่านบรรจฯ ไว้ในอุโมงค์ขนาดเล็กกลางวัด ขณะนั้นปืนใหญ่สองกระบอกที่ทรงโปรดฯ พระราชทานให้นำมาตั้งอยู่หน้าวัดได้ยิงสลุต ๑๕ นัด เพื่อเป็นเกียรติแด่พระสังฆราชเมื่อเสร็จพิธีศพ บรรดามิชชันนารีได้มีหนังสือกราบทูลในนามของพวกท่านและคริสตังในสยาม เพื่อขอบพระทัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อประมุขมิสซังผู้ล่วงลับ ในโอกาสนี้ได้ถวายแหวนประจำตำแหน่งของพระสังฆราชปลัดเลอกั้วชที่ท่านรักมากที่สุด ดุษของที่ระลึกจากพระสังฆราช พระเจ้าอยู่หัวทรงปลาบปลื้มพระทัยในของถวายชิ้นนี้มาก โดยพระองค์ได้มีพระราชหัตถเลขาตอบดังนี้

ท่านที่เคารพ

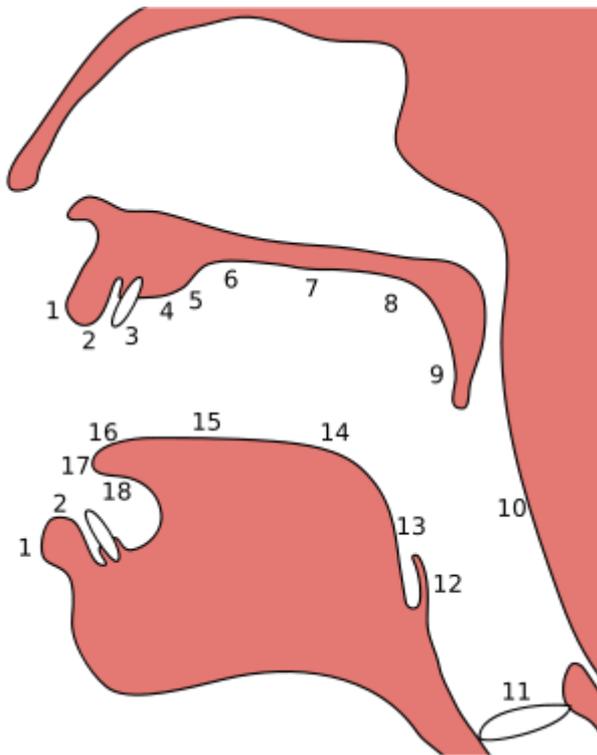
เราขอตอบหนังสือที่ท่านได้ส่งมาถึงเราเมื่อวานนี้ เพื่อขอขอบใจในการที่เราได้มีส่วนช่วยเหลืองานปลงศพของพระสังฆราชที่เคารพยิ่ง ท่านสังฆราชเป็นมิตรที่ดี สนิทสนม และจริงใจของเรา เป็นเวลาถึงยี่สิบแปดปี ข้อความในหนังสือของพวกท่านทำให้เราปลาบปลื้มใจเป็นอันมาก เช่นเดียวกับของกำนัลที่ท่านได้ส่งมาพร้อมกับหนังสือนั้น แหวนวงนี้เคยเป็นสมบัติของท่านเจ้าคุณ พอเราเห็นก็จำได้ทันทีว่าเป็นแหวนที่พระสังฆราชที่เคารพและสหายที่รักของเราเคยให้เราพิจารณาดู มีผู้บอกเราว่า ท่านเจ้าคุณสังฆราชได้ใช้แหวนนี้ในวันฉลองใหญ่ เพื่ออวยพรบรรดาคริสตังในพิธีศักดิ์สิทธิ์สำหรับความปรารถนาที่ท่านได้แสดงต่อเรา ด้วยการส่งของที่ระลึกของสหายผู้ล่วงลับที่รักยิ่งของเรามาให้เช่นนี้ เราขอรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง ขอให้แหวนนี้เป็นต่อธารแห่งพระพรที่หลั่งมาสู่เราด้วย เราขอให้ท่านจงรับความขอบคุณอย่างจริงใจของเรา สำหรับของกำนัลชิ้นนี้

เรารู้สึกเป็นเกียรติที่ได้เป็นมิตรที่ดีของพวกท่าน

ผลงานของพระสังฆราชปลเลอกัวซ์

พระสังฆราชปลเลอกัวซ์เขียนหนังสือเกี่ยวกับเมืองไทย ๒ เล่ม ได้แก่ **‘เล่าเรื่องกรุงสยาม’** เป็นบันทึกเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีของชาวไทยที่ท่านได้พบเห็นมา ท่านนำต้นฉบับไปจัดพิมพ์ที่ประเทศฝรั่งเศส เมื่อคราวที่ท่านเดินทางไปเยี่ยมบ้าน อีกเล่มเป็นพจนานุกรมภาษาไทย ละติน ฝรั่งเศส อังกฤษ ชื่อ **‘ศัพท์จะนะ พาสาไท’** จัดพิมพ์ที่กรุงปารีสเช่นเดียวกัน เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๗ ท่านยังเป็นคนแรกที่นำการถ่ายภาพเข้ามาในสยาม โดยส่งกล้องถ่ายรูปเข้ามาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๘ (สมัยรัชกาลที่ ๓) ท่านเริ่มถ่ายรูปบนแผ่นเงิน ทำให้เชื้อพระวงศ์และขุนนางสนใจและมาถ่ายภาพกับท่านมากขึ้น จนกระทั่งการถ่ายภาพได้แพร่หลายไปทั่ว ด้านวิทยาศาสตร์ ท่านเป็นผู้ที่สนใจค้นคว้าวิชาความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ท่านได้ทดลองค้นคว้าทางเคมี จนมีผู้มาขอเรียนวิชาจากท่านเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ท่านยังสั่งซื้อแว่นตามาจากยุโรป และได้นำไปถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บางส่วนได้มอบเป็นของกำนัลแก่ขุนนางผู้ใหญ่

ภาคผนวก ข
ตำแหน่งการเกิดเสียงพยัญชนะ
ในภาษาไทย

ตำแหน่งเกิดเสียง (ฐาน และ กรณ):

1. ริมฝีปาก ด้านนอก(Exo-labial) 2. ริมฝีปาก ด้านใน (Endo-labial) 3. ฟัน (Dental) 4. ปุ่มเหงือก (Alveolar) 5. หลังปุ่มเหงือก (Post-alveolar) 6. หน้าเพดานแข็ง (Pre-palatal) 7. เพดานแข็ง (Palatal) 8. เพดานอ่อน (Velar) 9. ลิ้นไก่ (Uvular) 10. ช่องคอ (Pharyngeal) 11. เส้นเสียง (Glottal) 12. ลิ้นปิดกล่องเสียง (Epiglottal) 13. โคนลิ้นในช่องคอ (Radical) 14. ผนังลิ้นส่วนหลัง (Postero-dorsal) 15. ผนังลิ้นส่วนหน้า (Antero-dorsal) 16. ปลายลิ้น (Laminal) 17. ปลายสุดลิ้น (Apical) 18. ใต้ปลายสุดลิ้น (Sub-apical)

ภาคผนวก ค

ตัวอย่าง

หนังสือแบบเรียนกรมมาติกา แลงกรือ ไทย

ภาคผนวก ค